

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
V SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 58

Milli Məclisin iclas salonu.
31 may 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
*Sədri **Sahibə Qafarova** sədrlik etmişdir.*

İclasda Milli Məclisin 112 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.03 dəq.)
İştirak edir	107
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.

İsmayıl Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin birinci müavini.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat və maliyyə-kredit siyasəti şöbəsinin müdiri.

Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

İlkin Vəliyev, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti rəisinin müavini.

Natiq Şirinov, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin baş idarə rəisi.

Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Fikrət Şirinov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

2. Elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

3. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

4. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

5. “Kredit ittifaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli

Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fazil Mustafa, Qənirə Paşayeva, Hikmət Məmmədov, Azay Quliyev, Bəxtiyar Əliyev, Elman Nəsirov, Elşən Musayev, Elşad Mirbəşir oğlu, Bəhruz Məhərrəmov, Cavid Osmanov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.04 dəq.)

Lehinə 108

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 108

Nəticə: Qəbul edildi

1. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Qənirə Paşayeva, Qüdrət Həsənquliyev, Fəzail Ağamalı, Aydın Mirzəzadə

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.46 dəq.)

Lehinə 107

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi	0
İştirak edir	107
Nəticə: Qəbul edildi	

2. Elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.48 dəq.)
Lehinə	107
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	108
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov, Qüdrət Həsənzadə, Sabir Rüstəmzadə, Siyavuş Novruzov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.59 dəq.)
Lehinə	107
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Qəbul edildi

108

4. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Zahid Oruc, Fazil Mustafa, Əli Məsimli, Qənimə Paşayeva, Fəzail Ağamalı, Qüdrət Həsənquliyev, Etibar Əliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.04 dəq.)

Lehinə	87
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	89

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.36 dəq.)

Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.36 dəq.)

Lehinə	97
Əleyhinə	1

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 3-cü maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “Kredit ittifaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Anar Məmmədov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.39 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.40 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.40 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

6. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.42 dəq.)
Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.42 dəq.)

Lehinə	104
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	104
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.43 dəq.)

Lehinə	103
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	103
Nəticə: Qəbul edildi	

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

31 may 2021-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli həmkarlar, hörmətli qonaqlar, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçin.

Qeydiyyat	(saat 11.03 dəq.)
İştirak edir	88
Yetərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 19 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, yetərsay var. İclasımıza başla-ya bilərik. Gündəlik hamıda var, paylanıb. Xahiş edirəm, gündəliyə də münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.04 dəq.)
Lehinə	89

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, cari, gündəmdə olan məsələlərlə bağlı kim çıxış etmək istəyirsə, yazılısın. Buyurun, 30 dəqiqəmiz var, 10 nəfər çıxış edə biləcək.

Yuxarıki cərgələrdən çıxış etmək istəyənlər kimlərdir? Siyahını vermisiniz?

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Bu gün, təbii ki, Şuşa ilə bağlı biz qanun da qəbul eləyirik, Azərbaycan ölkə Prezidentinin rəhbərliyi altında böyük bir quruculuq işləri həyata keçirir və bu, sevindiricidir. Xatırlayırsınızsa, bir müddət öncə Türkiyənin tanınmış siyasi xadimi, Milliyətçi Hərəkat Partiyasının başçısı Devlet Bahçeli tərəfindən də bir təklif verilmişdi ki, Türkiyə Milliyətçi Hərəkat Partiyası vasitəsi ilə Şuşada məktəb inşa etmək istəyir və bununla bağlı müəyyən anlaşılmazlıq ortaya çıxdı. Amma bir sıra qüvvələr Türkiyə–Azərbaycan münasibətlərini pozmaq üçün bunu spekulyasiya eləməyə çalışdılar. Bəzən görürsən ki, Azərbaycan cəmiyyətində buna zəmin yarada bilirlər. Bizim qardaşlığımız, dostluğumuz o səviyyədədir ki, hər hansı bir şəkildə kiçik inciklik də olsa, cəmiyyətimiz bunu gündəmə gətirməyə imkan verməməlidir. Amma Azərbaycana dost olmayan ölkələrin informasiya məkanımıza müdaxilə etmək imkanları o

qədər genişləndirilib və bunlara qarşı mübarizə aparan qurumlar o qədər fəaliyyətsizdirlər ki, bu münasibətin pozulmasına rahatlıqla rəvac verən addımlar atılır. Təbii, ola bilsin, ilkin mərhələdə hansısa qeyri-müəyyənlik olduğuna görə cavab verilibdir və Devlet Bahçeli tərəfindən də fikir səsləndirildi ki, bu məktəb inşa olunmayacaq, yığılan vəsaitlər də geri qaytarılacaq. Amma bu günlərdə Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi hörmətli Hikmət Hacıyev açıqlama verdi ki, məktəbin açılışı olacaqdır və bu, bizim üçün çox gözəl, dəyərli bir təklifdir.

Demək istədiyim odur ki, biz münasibətlərin səviyyəsini, müəyyən qoruyucu mexanizmləri o dərəcədə inkişaf etdirməliyik, başqa qüvvələr bura müdaxilə eləyə bilməsin. Kiçik bir münasibət gələcəkdə bizim problemlərimizin yaranmasına səbəb ola bilər. Çünki Vətən savaşında biz gördük ki, Azərbaycanın birinci dostu, birinci qardaşı Türkiyədir və ən kritik anlarda dəstəyini bizdən əsirgəməyən ölkədir. İndiki məqamda da Türkiyə şirkətlərinin Qarabağda ən aktiv rol alması və onlara öncüllük verilməsi vacibdir. Mən fikirləşirəm ki, Azərbaycan şirkətlərinə təmənnasız hansı öncüllüyü veririksə, heç bir şərt irəli sürmədən bu bölgənin bərpasında Türkiyə şirkətlərinin də iştirakına tam şərait yaradılmalıdır. Hər hansı bir maneə törədən məmurlar, ünsürlər mütləq aşkara çıxarılmalıdır ki, bu münasibətlərin gələcəyinin zədələnməsinə imkan verə biləcək hər hansı bir davranışdan söhbət gedə bilməsin. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

Hörmətli həmkarlar, Fazil müəllimlə bir yerdə aşağı cərgələrdən sonuncu Elman müəllim Nəsirov olmaqla 6 nəfər çıxış edəcək. Sonra isə, Şakir müəllim, siz tərəfdən təmin edərsiniz – Elşən Musayev, Elşad Mirbəşir oğlu,

Bəhrüz Məhərrəmov və Cavid Osmanov.

Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım, mətbuat və media nümayəndələri. Mən sənət adamlarından, insanlarımızdan, seçicilərimizdən gələn bir müraciəti burada səsləndirmək istəyirəm. Hökumət üzvlərimizin də buradakı iştirakını nəzərə alaraq, çox xahiş edirik, bu məsələlərə baxılsın.

Birincisi, təbii ki, COVID-19 pandemiyası ilə mübarizə hamımız üçün ən vacib məsələlərdən biridir. Ölkəmiz bu istiqamətdə çox önəmli addımlar atdı və bütün ziyalılar, millət vəkili həmkarlarımız bunu həmişə dəstəkləyərək, bu mübarizənin daha da səmərəli olması üçün əllərindən gələni edib təbliğatda geniş iştirak edirdilər. Amma COVID-19 pandemiyası ilə bağlı karantin qaydalarının yumşaldılması istiqamətində artıq addımlara başlanılır. Bunlar nədən ibarətdir? Bunlar metroların, alış-veriş mərkəzlərinin, idman zallarının açılması, açıq havada maskasız gəzməyə icazə verilməsidir. Təbii ki, bunlar hamısı qaydalara əməl etməklə fəaliyyət göstərəcək. Amma bunların içərisində teatrların fəaliyyətinin bərpasına da ehtiyac var. Yəni teatrların da fəaliyyətinə qaydalara əməl etməklə mütləq icazə verilməlidir. Çünki uzun müddətdir teatrların fəaliyyətində ciddi məhdudiyətlər yaranıb və bu da təbii idi. Amma indiki şəraiti nəzərə alaraq, biz xahiş edirik ki, teatrların da fəaliyyətinə icazə verilsin. Bu, həm sənət insanlarının, həm də sənətsevərlərin xahişidir.

İkinci bir məsələ. Əgər bu qədər yumşaldılmaya gedilirsə, biz buna çox şadiq ki, yoluxma hallarının sayı getdikcə azalır, vaksinasıya isə sürətlənir, COVID-19 paspor-tundan istifadə edərək insanların müxtəlif tədbirlər keçirməsinə, yəni insanların orada iştirakına icazə verilir.

İnsanlarımız çox xahiş edirlər ki, yay ayıdır, açıq havada, təbii ki, geniş olmasa da, məhdud sayda, 100 nəfərə yaxın olsa da, insanın iştirakı ilə toy məclislərinin keçirilməsinə icazə verilsin. Təxminən il yarımdır, insanlar gözləyirlər, indi bizim adət-ənənələrimizdə bu var ki, bir toy mərasimi olsun. İnsanlar üçün, təbii, bunu birdən-birə qəbul etmək asan deyil ki, toy mərasimsiz ailə qurulsun və sair. Onlar deyirlər ki, biz çox sayda demirik, amma az sayda insan da olsa, açıq hava şəraitində, qaydalara əməl edərək buna icazə verilməsi yaxşı olar. Bu, əslində, insanlarımızla bərabər, böyük bir sektorun xahişidir. Çünki bu, həmin istiqamətlərdə işlərin sürətlənməsinə də böyük töhfə verə bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hikmət Məmmədov. Buyurun, Hikmət müəllim.

H.Məmmədov. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkili, biz tarixi günlər yaşamaqdayıq. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Ağdam şəhərinin bərpasının təməl daşını qoyması mərasimi hər birimizdə qürur yaradan yeni bir tarixi hadisə oldu. Bu təməl daşı, əslində, Azərbaycan dövlətçilik tarixinin əbədi divarlarına qoyulan yeni bir qat, yeni bir mərhələnin başlanğıcı idi. Bərpa gününün, təməl qoyma mərasiminin 28 May – Respublika günündə baş tutması da təsadüfi deyildir. Çünki bu tarixi Azərbaycan Prezidenti bir daha milli bayram, müstəqillik günü kimi xarakterizə edərək, əldə etdiyimiz tarixi qələbəmizi müstəqil olmağımızla əlaqələndirdi. Bu fikirlər isə siyasi, ideoloji müstəvidə dövlətçilik şüurumuzun yeni qatının müstəqil və qalib əsaslarla formalaşması üçün atılan təməl daşı, genetik yaddaşımıza edilən müraciət idi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xalqımızın milli şüurunu ümmətçilikdən dövlətçiliyə, dövlətçilikdənə

cümhuriyyətçiliyə qədər inkişaf etdirdiyi kimi, Azərbaycan Prezidentinin bu fikirləri də milli şüurumuzu məğlubiyətdən qalibiyətə, qalibiyətdən yeni milli mentalitetə qədər inkişaf etdirəcəkdir. Bu, bir xalqın ictimai fikir tarixində tamamilə yeni bir mərhələnin, yeni bir eranın başlanması deməkdir. Bu səbəbdəndir ki, bəzi Azərbaycanafob mərkəzlər müxtəlif internet resurslarında, sosial şəbəkələrdə tarixi zəfərimizə və nailiyyətlərimizə kölgə salmaq üçün ən müxtəlif səviyyələrdə qarayaxma kampaniyası aparırlar. Bəzi marginal müxalif qruplar da bu prosesdə fəal iştirak edirlər. Ancaq şübhəsiz ki, bütün bunlar, bu antimilli fəaliyyətlər xalqımızın ümummilli sevinci və coşqusu qarşısında olduqca cılız görünür.

Bəzən siyasət mümkün olmayanı mümkün etmə sənəti kimi qiymətləndirilir. Doğrusu, bunu isbat edəcək nümunələr bir o qədər də çox deyil. Ancaq düşünürəm ki, 44 günlük müharibə və ondan sonra ötən zaman ərzində Azərbaycan Prezidenti öz fəaliyyəti ilə bunun ən yaxşı təcrübi nümunəsini yaratdı.

Bu gün Ermənistan dövləti iflas qarşısındadır. Bütün bunlar hamısı Azərbaycanın əldə etdiyi tarixi qələbə və tarixi uğur kontekstində qiymətləndirilməlidir. Mənim həmkarım Fazil Qəzənfəroğlu bir məsələyə toxundu. Görünür, hazırda informasiya müharibəsinə cəlb edilən təkcə Azərbaycan deyil, qonşu ölkələrdə də bu cür hallar var. Doğrudan da, Türkiyə–Azərbaycan münasibətləri öz tarixi qardaşlıq münasibətlərinin mühüm zirvəsini yaşamaqdadır. Bu prosesdə informasiya müharibəsinin ayrı-ayrı komponentləri kimi, müxtəlif informasiyaların cəmiyyətə yanlış təqdim olunması və onun yanlış nəticələr doğurması yolverilməzdir. Yaxşı ki, bu səhvə düzəliş edildi. Mən düşünürəm ki, Türkiyə–Azərbaycan münasibətləri

bundan sonra da yeni nailiyyətlərə, yeni uğurlara imza atacaq qədər daha yüksək səviyyələrdə inkişaf edəcək.

Sədrlik edən. Sağ olun, Hikmət müəllim.

Azay Quliyev, buyurun.

A.Quliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli mətbuat nümayəndələri. Mən də cənab Prezidentin mayın 28-də Ağdama etdiyi səfər barədə danışmaq istəyirəm. Heç şübhəsiz ki, bu səfər tarixi səfər idi və xüsusi ilə cənab Prezidentin qeyd etdiyi kimi, bunun Respublika gününə təsadüf etməsi rəmzi məna daşıyırdı. Bu, həm dövlətimizin qüdrətinin, gücünün, həm də müstəqilliyinin dünyaya bir daha nümayişidir.

Səfərlə bağlı bir neçə məqamı bölüşmək istərdim. Birinci, bu tədbir, bütövlükdə, onu sübut etdi ki, cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə Azərbaycan xalqı və dövləti hansı sürətlə və hansı fədakarlıqla torpaqlarımızı işğaldan azad etdisə, o tempdə də dağıdılmış və viran qoyulmuş şəhər və kəndlərimizi bərpa edəcək və yenidən quracaqdır. Ağdam şəhərinin baş planının qısa müddətdə hazırlanaraq təsdiq olunması bunu deməyə əsas verir.

İkinci qənaət ondan ibarətdir ki, baş plandan da bəlli olur, sıfırdan qurulan Ağdam Qarabağın ən böyük şəhərinə, iqtisadi və sənaye mərkəzinə çevriləcəkdir. Yüz minlik əhaliyə hesablanmış şəhərdə vətəndaşların layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək məqsədi ilə bütün addımlar atılacaq. Sənaye parkları, otellər, yaşayış binaları, ən müasir nəqliyyat infrastrukturu, 30 minlik stadion, Qarabağ Universiteti, teatr binası və digər bu kimi mühüm mədəni və biznes obyektləri tikiləcək. Heç şübhəsiz ki, belə bir inkişafın və təhlükəsiz yaşam şəraitinin yaradılması ilk növbədə pragmatik və real düşünməyi bacaran, lakin hələ də keçmiş münaqişənin təsirinə məruz qalan erməni əsilli

vətəndaşların və onların hazırda yaşadıkları ərazilərin Azərbaycanın sosial-iqtisadi və hüquq məkanına inteqrasiya olunması prosesini də sürətləndirəcəkdir.

Üçüncü, bu törən həm də bəşəri dəyərlərə 2 müxtəlif yanaşmanı və təfəkkürü ortaya qoydu. Bir tərəfdən, Ağdamı işğal edərək vəhşicəsinə dağıdan, bütün sosial və mədəni obyektləri yerlə yeksan edən və bu qədim diyarı ruhlar şəhərinə döndərən erməni vandalizmi. Digər tərəfdən, işğaldan azad etdiyi Ağdamı şəhərsalma prinsiplərinin müasir konsepsiyasına uyğun, yenidən qurmağı və dünya üçün nümunəvi şəhərə çevirməyi hədəfləyən Azərbaycan dövləti, Azərbaycan mədəniyyəti. Heç şübhəsiz ki, bu cür müqayisəli tablo və bu tablounun üzə çıxması həm erməni faşizminin, həm də onu müdafiə edənlərin siyasi və mədəni cəhətdən növbəti məğlubiyyətidir.

Hörmətli həmkarlar, mən sonda həmkarlarıma o fikrinə qoşularaq, bildirmək istəyirəm, bu gün, təəssüflər olsun ki, Türkiyə ilə Azərbaycan arasında mövcud dostluq və qardaşlıq münasibətlərinə təsir etmək istəyən qüvvələr, baş vermiş müəyyən anlaşılmazlıqdan sui-istifadə edənlər var. Mən də həmkarlarıma qoşularaq, bildirirəm ki, Azərbaycan–Türkiyə qardaşlığı elə bir formadadır ki, ona heç kim toxuna bilməz, ona heç kim zədə vura bilməz və bu qardaşlıq, dostluq əbədiyyətə qədər davam edəcəkdir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəxtiyar Əliyev. Buyurun.

B.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Bu gün mən də çox böyük iftixar hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, qalib sərkərdə, cənab İlham Əliyevin Ağdamda səfəri tarixi bir səfər idi. 28 May gününü məhz Ağdamda qeyd edən, Ağdam şəhərinin təməl qoyma mərasimindəki

çıxışında müstəqil Azərbaycan dövlətinin necə qüdrətli bir dövlət olduğunu göstərən cənab Prezident bunun bir rəmzi xarakter daşdığını belə qeyd etdi: “Əgər biz güclü, müstəqil dövlət qurmasaydıq, öz tarixi torpaqlarımızı işğaldan azad edə bilməzdik. Ancaq güclü Azərbaycan, müstəqil Azərbaycan, sözün əsl mənasında, müstəqil siyasət aparan Azərbaycan bu tarixi missiyanı şərəflə yerinə yetirdi”.

Bununla da cənab Prezident bir daha bütün dünyaya bəyan etdi ki, Azərbaycan müstəqil siyasət aparan, güclü iqtisadiyyata və güclü orduya malik bir dövlətdir. Bu gün Azərbaycanın həyata keçirdiyi siyasət üçün kifayət qədər güclü siyasi iradəsi var. Azərbaycanı bu demokratik inkişaf və iqtisadi yüksəliş yolundan heç bir qüvvə yayındıra bilməz və heç bir qüvvə ona mane ola bilməz. Çünki artıq onlar “dəmir yumruq”un gücünü görüblər və bu “dəmir yumruq” daim hazırdır.

Cənab Prezidentin tapşırığı ilə Ağdam şəhəri ən müasir şəhərsalma planına uyğun qurulacaqdır. Bu da bir daha göstərir ki, Azərbaycan dövləti 2020-ci ildə böyük bir müharibəni qısa müddətdə apardı və dünyaya özünü qalib bir ölkə kimi təqdim etdi. Bu onun iqtisadi potensialının gücünü göstərir və dərhal da belə böyük bir şəhərin tikilməsi göstərir ki, Azərbaycanın gücü ilə heç də hər dövlət özünü müqayisə edə bilməz. Xüsusi ilə də Ermənistanda bu gün baş qaldıran revanşist qüvvələr. Ona görə də cənab Prezident bir daha bəyan etdi ki, revanşist qüvvələr və onların havadarları nəticə çıxarmalıdır. Azərbaycanın tarixi sərhədləri bərpa ediləcək, Azərbaycanın müstəqilliyi qorunacaqdır. Buna heç kimin şübhəsi olmasın.

Ağdamlılar adından bir daha cənab Prezidentə öz dərin

təşəkkürümüzü bildirirəm. Əmin etmək istəyirəm ki, ağdamlılar bu etimadı bir daha da doğruldacaqlar və cənab Prezidentin ətrafında sıx birləşərək bu quruculuq işində fəal iştirak edəcəklər.

Sədrlik edən. Sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Elman Nəsirov. Buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli media nümayəndələri. Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyev işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin bərpa və yenidən qurulmasını strateji vəzifə kimi müəyyən edib və bu prosesdə müasir, innovativ yeniliklərin tətbiq edilməsini əsas hədəflərdən biri kimi irəli sürüb.

Məsələyə bu kontekstdə yanaşdıqda söyləmək istəyərdim ki, bu günlərin ən tarixi, ən yadda qalan hadisələrindən biri işğaldan azad olunmuş Suqovuşan qəsəbəsinin elektrikle, elektrik enerjisi ilə tam təchiz olunması məsələsidir. Bu məsələnin özəlliyi onunla bağlıdır ki, postsovet məkanında ilk dəfədir, “Azərişiq” “ağıllı şəbəkə” konsepsiyası çərçivəsində izolyasiyalı kabel sistemini tətbiq edib. Bu sistemin özəlliyi nə ilə bağlıdır? Biri var ənənəvi elektrik enerjisi ilə təminat məsələləri, amma indiki halda Qarabağda işğaldan azad olunmuş ərazilərdə, məhz Suqovuşanda, Talışlı kəndinə münasibətdə biz belə yaşamanı, yeni innovativ yaşamanı gördük. Bu işə nəticə etibarlı ilə ona gətirib çıxaracaq ki, hətta qeyri-sabit hava şəraitində belə əhalinin elektrik enerjisi ilə təminatı yüksək səviyyədə həyata keçiriləcək. Ən başlıcası, minlərcə hektar ərazinin kənd təsərrüfatı məqsədi üçün istifadəsinə şərait yaranacaq. Məsələ ondadır ki, ənənəvi elektrik enerjisi ilə təmin edilən ərazilər yüksək kilovatlıq xətlərin olduğu ərazilərdir, orada bir 30 metrlik xüsusi zolaq

yaradılır. Amma indiki halda isə buna ehtiyac olmur. Bu proses də minimuma enmiş olur və nəticədə, bir daha qeyd edirəm, postsovet məkanında ilk dəfədir, məhz Suqovuşan qəsəbəsində belə izolyasiyalı kabel sistemi tətbiq olunur ki, bunun da, hesab edirəm, çox böyük mənası və əhəmiyyəti var.

Hələ müharibənin gətirdiyi dövrdə “Azərişiq” Qarabağda layihə çərçivəsində Cəbrayıl rayonunun elektrik təminatını həyata keçirmişdi. Bunun ardınca Hadruta elektrik xətti çəkildi. Füzulinin Şükürbəyli stansiyasından Hadruta iki dövrüyyəli xətt çəkildi. Ondan sonra, bilirsiniz ki, ən mühüm istiqamət olan Hadrutdan Çanaqçıya və oradan da Daşaltıya qədər xəttin çəkilməsi idi. Sonra isə Şuşanın elektrik enerjisi ilə tam təminatı məsələsidir.

Xüsusi ilə vurğulamaq istərdim ki, 44 gün ərzində biz Vətən müharibəsində tarixi qələbəyə imza atdıq. Şuşanın, yəni Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtının isə elektrik enerjisi ilə təminatı cəmi 37 gün ərzində baş verdi. Hesab edirəm, bu, çox tarixi hadisədir və bu baxımdan həm “Azərişiq”ın, həm də “Azərenerji”nin bu sahədəki fəaliyyəti, doğrudan da, ən...

Sədrlik edən. Sağ olun. İndi biz yuxarı cərgəyə keçirik. Elşən Musayev. Hazırlaşsın Elşad Mirbəşir oğlu. Elşən müəllim, buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli Sahibə xanım, millət vəkilləri və media mənsubları, hamınızı salamlayıram. Mən parlamentin iclaslarında bir neçə dəfə Zaqatalanın su problemi haqqında danışmışam. Ələlxüsus da təmsil olduğum bölgənin iri kəndləri olan Aşağı və Yuxarı Tala ilə bağlı. Amma təəssüf ki, bu günə qədər həmin problem öz həllini tapmayıb. Mahiyyət isə ondan ibarətdir ki, haqqında danışdığım kəndlərin su

təchizatı bu günə qədər “Azərsu”nun deyil, bələdiyyələrin balansındadır. Dəfələrlə müraciət etmişik, sorğu da göndərmişik, hətta cavab da var. Sadəcə, həmin cavab abstraktdır və bəzən bu cavabları yazarkən “Azərsu” nümayəndələri elə bəlağətli, mürəkkəb cümlələr qururlar ki, elə ancaq o cümlələrin qurulmasına sərf edilən vaxta bəlkə də Zaqatalanın bütün su problemini həll etmək mümkün olardı.

Cavab kontekstində hər dəfə nəticə bu olur ki, həmin kəndləri balansla götürmək məqsədəuyğun deyil. Niyə məqsədəuyğun deyil? Təəssüf ki, “Azərsu” bu sualın cavabını da aydın şəkildə verməyi məqsədəuyğun hesab etmir. Niyəsi isə sanki bu məqsədəuyğunsuzluq Tala kəndinin taleyinə, bəxtinə yazılıb. Həm su, həm yol, həm də 2012-ci il zəlzələsindən sonra sığınacaqlara yerləşən bağçalarla, həm də sair sahələrlə bağlı.

Mən burada növbəti dəfə “Azərsu” rəhbərliyinə müraciət edirəm. Bilin və aqah olun ki, insanlar köməksiz qalıb, əziyyət çəkir və bu problemin həlli ilə bağlı təxirəsalınmaz addımların atılmasına ehtiyac var.

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, mən bir məsələ haqqında da danışmaq istəyirəm. Zaqatala əsilli qəhrəman bir xanım var, Rüksarə Cumayeva. Onu, əsasən, “Tutu” ləqəbi ilə tanıyırlar və bu adı ona birinci Qarabağ savaşında yüzlərcə yaralını qoruduğu və həyata qaytardığı üçün milli qəhrəmanımız Şirin Mirzəyev verib. Bu gün isə Rüksarə xanımın özünün köməyə ehtiyacı var. Onun ayaqları tamam tutulub, təcili müalicə olunmalıdır və əgər həmin müalicə yubanarsa, hər an faciə yaşana bilər. Həcər qeyrətli Rüksarə xanım Azərbaycanın sərvətidir və bir daha təkrar edirəm, hazırda vəziyyəti olduqca qeyri-qənaətbəxşdir. Onun dövlətdən böyük gözləntiləri var.

Aidiyyəti qurumlardan artıq dərəcədə xahiş edirəm ki, həmin gözləntini tezliklə reallığa çevirsinslər və bu qəhrəman xanımın müalicəsi, normal həyata qayıtması üçün səfərbər olsunlar. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elşad Mirbəşir oğlu. Buyurun, Elşad müəllim.

E.Mirbəşir oğlu. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli iclas iştirakçıları. Ölkəmizdə sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi istiqamətində dövlət tərəfindən bütün zəruri addımlar intensiv olaraq atılmaqdadır. Son illərdə kənar təhdidlərin davamlı mövcudluğuna baxmayaraq, Azərbaycanda milli iqtisadi sistem öz dayanıqlılığını qoruyub saxlamışdır. Lakin bununla bərabər, beynəlxalq müstəvidə aydın müşahidə olunan tendensiyaya diqqət yetirmək lazımdır. Gənc işsizliyin miqyası əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməkdədir və ilbəl də artım tempi müşahidə olunur. Təxmini hesablamalara görə, hazırda dünyada gənc işsizlərin sayı 300 milyondan artıqdır. Müəyyənləşdirilmiş gerçək həm də ondan ibarətdir ki, bu 300 milyondan artıq işsizlərin təxminən 20 faizə qədəri sahibkarlıq istedadına, biznes ideyaları yaratmaq bacarıqlarına malikdirlər. Lakin acı həqiqət həm də ondan ibarətdir ki, onlardan cəmi 5 faizi öz bacarıqlarını reallaşdırmaq imkanları qazanmışlar.

Azərbaycan dövləti global təhdidlərin nəticələrinin aradan qaldırılması üçün daim preventiv addımlar atmaq bacarığı ilə seçilib və təbii ki, ölkədə gənc sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi istiqamətində həm normativ, həm də kifayət qədər ciddi institusional əsaslar yaradılmışdır. Gənc sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi istiqamətində daimi olaraq müxtəlif layihələr gerçəkləşdirilir, proqramlar həyata keçirilir. Lakin bu istiqamətdə intensivliyin artırıl-

ması arzu olunandır və dünyada müşahidə olunan tendensiyanın nəticələrindən yayınmaq üçün, hesab edirəm ki, ölkəmizdə gənc sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi məsələsinə diqqət daha da artırılmalıdır.

Bildiyimiz kimi, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə ölkə Prezidentinin iradəsi ilə dinamik iqtisadi inkişaf sistemi yaradılmaqdadır. Ayrıca olaraq, təqdirəlayiq haldır ki, Ağdamda sənaye parkının yaradılması haqqında qərar mövcuddur. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə gənc sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi məsələsi prioritet istiqamət kimi müəyyənləşdirilərsə, bu, çox yaxşı nəticələr verər və təbii ki, bu, dövlətin diqqət mərkəzindədir. Çox sağ olun, minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bərhuz Məhərrəmov. Hazırlaşsın Cavid Osmanov.

Buyurun, Bərhuz müəllim.

B.Məhərrəmov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli Sədr, əziz həmkarlar, ötən həftə Suraxanı Rayon Məhkəməsinin yeni inzibati binasının istifadəyə verilməsi məhkəmə-hüquq sistemi adına mühüm addım oldu. Əlbəttə, bu məsələyə biz texniki tərəfdən baxmamalıyıq. Bu məsələ ölkədə güclü və ədalətli məhkəmə sistemi formalaşdırılmasında ali siyasi iradənin mövcudluğunun göstəricisidir. Hesab edirəm ki, belə yüksək iradənin mövcudluğu şəraitində məhkəmə-hüquq sisteminin ayrılmaz həlqəsi olan müstəqil vəkillik institutunun inkişafı istiqamətində də addımlarımızı intensivləşdirməliyik. Əlbəttə, son dövrlər ciddi işlər görülüb, xüsusən cənab Prezidentin 2018-ci ilin fevral sərəncamından sonra bu sahədə dəyişikliklər göz önündədir. Mən kollegiya rəhbərliyinin də cənab Prezidentin sərəncamında nəzərdə tutulmuş tövsiyələrinə uyğun fəaliyyətini yüksək qiymət-

ləndirirəm. Eyni zamanda, hesab edirəm ki, biz bu sərəncama daha çox yol xəritəsi kimi baxıb, daha ciddi addımlar atmalıyıq. Məsələn, dövlət hesabına hüquqi yardıma ayrılan məbləğ artırılmalıdır. Habelə bu gün Azərbaycanda vəkilin vergisi də, sosial ödənişi də əksər peşə sahiblərindən daha çoxdur. Bu məsələyə diqqət etməliyik. İndi hökumətin maliyyə bloku buradadır. Mən onların bu məsələni nəzarətə götürməsini xahiş edirəm. Çünki cəmi 2000-dən bir qədər çox vəkilimiz var. Onların artıq vergi və sosial ödənişi büdcə üçün bir əhəmiyyət daşıyır. Əksinə, pandemiya sonrası biz vəkillər üçün müəyyən güzəştlərin tətbiqi məsələsinə baxmalıyıq.

Hörmətli Sədr, mən çıxışımın ikinci hissəsində başqa bir məqama da münasibət bildirməyi özümə borc bilirəm. Əlbəttə, ölkədə hər kəs bərabər yaşamır. O cümlədən də şəhid ailələri və qazilərimizin də bəziləri müharibəyə qədər aztəminatlı insanlar olub və onların mənzil şəraitləri də o qədər yaxşı olmayıb. Təbii ki, bu gün bizim öncəliyimiz həmin insanlar olmalıdır. Heç şübhəsiz ki, şəhid ailələri və qazilər bu ölkədə daha yaxşı mənzil və ev şəraitinə layiqdirlər və dövlət başçısının iradəsi də bu yöndədir. Bilirsiniz ki, ilin əvvəlində müvafiq sərəncam imzalandı və 2025-ci ilə qədər bu təbəqədən olan bütün vətəndaşlar yeni mənzil və evlərlə təmin ediləcək. Sadəcə, qəbul edək ki, müharibə 7 aydır bitib, qısa müddətdə bunların hamısını çatdırmaq qeyri-mümkündür. Amma hər kəs əmin ola bilər ki, həmin soydaşlarımızın mənzil təminatı dövlət üçün prioritet məsələdir.

Lakin təəssüflər olsun ki, son dövrlər sosial mediada aztəminatlı ailələrdən olan müharibə qəhrəmanlarımızın doğulduğu, böyüdüüyü o gecəqonduların fotolarının, videolarının çəkilib dövlətin şəhidə və qaziyə münasibəti kimi

sərgilənməsi halları artmaqdadır. Mən hesab edirəm ki, bəzi vətəndaşlarımız bu paylaşımları ürək yanğısı ilə edir. Lakin özünü böyük siyasətdə sayanların, hakimiyyətə gəlməkdə iddialı olanların, özünə müxalifət deyənlərin bu cür ucuz metodlara əl atmasına, şəhid və qazilərimizi kənardan idarə olunan antimilliyə siyasətə alət etməsinə imkan vermək olmaz. Cəmiyyət də bu antimilliyə mövqə tutan insanlara başa salmalıdır ki, zamanında işğala zəmin yaradanların torpaqları azad edənlərə, həm də Ağdam, Kəlbəcər, Laçın kimi alınmaz qalaları şəhid vermədən, bir güllə atmadan azad edənlərə şəhid və qazi taleyi ilə bağlı dərs keçməyə mənəvi haqqı yoxdur. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəhruz müəllim.

Sonuncu çıxış, Cavid Osmanov, buyurun.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri və media nümayəndələri. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin 28 May – Respublika günündə Ağdam rayonuna səfər etməsi bir daha Azərbaycanın münəfişəyə son qoymasını, yenidənqurma, bərpa işlərinə istiqamətlənmiş müasir və güclü dövlət olmasını sübut edir. Ağdam şəhərində təqdim olunan yeni baş plan, əlbəttə ki, dünya üçün yeni bir nümunədir, müasirlikdir və Azərbaycanın güclü bir dövlət olmasının təntənəsidir. Baxmayaraq ki, 44 günlük Vətən müharibəsindən heç 7 ay da keçməyibdir, təkcə Qarabağımızın yenidənqurulması və bərpası işlərinə istiqamətlənməyib, Azərbaycan Prezidenti, eyni zamanda, digər regionlarımızı da inkişaf etdirir. Qəbələ rayonuna tarixi səfər, o cümlədən bir neçə gün bundan əvvəl Bakı şəhərində İqtisadiyyat Nazirliyinin inzibati binasının və zəfərimizin təntənəsi olan “8 Noyabr” metrostansiyasının açılışı, bütün bunlar Azərbaycanın gücünün göstəricisidir.

Eyni zamanda, Azərbaycanın güclü, qüdrətli dövlət olmasını təkcə biz demirik, bu, dünyanın aparıcı, fəvqəl dövlətlərinin liderlərinin Respublika günü münasibəti ilə Azərbaycan Prezidentinə ünvanlanan təbrik məktublarında da öz əksini tapır. Amerika Birləşmiş Ştatları, İtaliya, Almaniya, Çin, Rusiya və digər fəvqəl dövlətlərin rəhbərlərinin Azərbaycan Prezidentinə ünvanladığı məktublarda Azərbaycanın Vətən müharibəsindən sonra yaratdığı reallığa uyğun, yeni əməkdaşlıq platformalarının, Azərbaycanla yeni əməkdaşlıq perspektivlərinin axtarışında olduqları və mövcud əməkdaşlıqlara çox böyük qiymət və dəyər verdikləri əks edilmişdir.

Əslində, məhz elə Azərbaycanın güclü, qüdrətli olması bəzi dairələri də çox narahat edir və Azərbaycanın bu inkişafını həzm edə bilmirlər. Ermənistanda bu gün revansist ritorika ilə çıxış edənlər, onlara havadarlıq edənlər, Ermənistan lobbisinə və Ermənistanın havadarlarına artıq açıq şəkildə nökrçilik edən və Azərbaycan xalqı tərəfindən ömürlük olaraq xəyanətkar və satqın damğası vurulan antimillə qüvvələr də çalışırlar ki, hər məqamdan istifadə edib Azərbaycanın bu parlaq qələbəsinə, Azərbaycanın inkişafına, tərəqqisinə kölgə salsınlar. Elə buna misal, bu gün həmkarlarımız dedi, müəyyən xırda bir texniki səbəbdən qardaş Türkiyə ilə olan münasibətlərimizə kölgə salmağa çalışırlardır. Azərbaycan–Türkiyə qardaşlığı əbədidir, daimidir və Azərbaycan hər zaman inkişaf və tərəqqi yoluna istiqamət götürəcəkdir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Cavid müəllim.

Hörmətli həmkarlar, çıxışlar bitdi, təşəkkür edirəm. Biz gündəlikdə olan məsələlərə keçirik. Bu gün bizim gündəlikdə 6 məsələ var və ilk 3 məsələ üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir.

Beləliklə, gündəliyin 1-ci məsələsi Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair, Qənirə xanım, mən Sizdən xahiş edirəm, buyurun, məlumat verin.

Q.Paşayeva, Milli Məclisin Mədəniyyət komitəsinin sədri.

Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, mətbuat və media nümayəndələri. Layihəyə keçməzdən öncə mən də cənab Prezidentin mayın 28-də Respublika günü münasibəti ilə Ağdam şəhərinə səfəri, təməlqoyma mərasimində iştirakı və oradakı çıxışını hamımızın qürrə ilə izlədiyini bildirirəm. İnanırıq ki, çox qısa zamanda qədim Ağdam şəhərimizdə ən yüksək şəkildə quruculuq, bərpa işləri aparılacaq və insanlarımız öz evlərinə, yurdlarına köçəcəklər.

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım, bildiyiniz kimi, mayın 27-də cənab Prezidentimiz tərəfindən Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi ikinci oxunuşda geniş müzakirələrdən sonra qəbul edilmişdir. Müzakirələr zamanı çıxış edən həmkarlarım layihə ilə bağlı müsbət fikirlərini söyləmişdilər və eyni zamanda, bir sıra vacib təkliflərlə çıxış etmişdilər. Millət vəkili həmkarlarımdan Qüdrət Həsənzadə, Tahir Rzayev, Vahid Əhmədov, Aydın Mirzəzadə, Erkin Qədirlı, Sahib Alıyev, Siyavuş Novruzov, Jalə Əliyeva çıxış edərək layihəni dəstəkləmiş, eyni zamanda, bir sıra önəmli təkliflər irəli sürmüşdülər. Bu təklifləri 3 qrupda sistemləşdirmək olar.

Birinci qrup təkliflər, əslində, bu məsələlər qanun layihəsində özünün əksini tapır. Sadəcə, həmkarlarımız çıxışlarında cəmiyyətdə yarana biləcək suallara geniş aydınlıq gətirilməsi istiqamətində daha ətraflı izahat verilməsini istədilər. Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq

siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli müəllim və mən həm komitələrin toplantılarında, həm də plenar iclasda bunlara aydınlıq gətirməyə çalışdıq.

İkinci qrup təkliflər birbaşa qanun layihəsi ilə bağlı deyil, amma çox vacib və önəmli təkliflərdir. Biz inanırıq ki, o təkliflər hökumət qurumlarımız, müvafiq icra qurumları tərəfindən nəzərə alınacaq. Biz hamımız bilirik ki, bu gün Şuşa şəhərinin, oradakı abidələrin bərpası, quruculuq işləri sahəsində cənab Prezidentin rəhbərliyi altında çox böyük işlər həyata keçirilir və hörməti Mehriban xanımın, Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə çox böyük işlər başlayıb, davam edir. İnanırıq ki, mütləq bu təkliflər istiqamətində də addımlar atılacaq.

Üçüncü qrup təkliflər isə hörmətli həmkarlarımızın qanun layihəsində öz əksini mütləq tapması istiqamətində irəli sürdüyü təkliflər idi. Bu təkliflər ətrafında, – hörmətli Əli müəllim də bunu vurğuladı, – biz qanunvericilik təşəbbüsü subyektinə işçi qaydasında müzakirə etdik və onlar millət vəkillərimizin verdiyi bir sıra təkliflərin bu qanun qəbul edildikdən sonra onun tətbiqi ilə bağlı qəbul ediləcək digər direktiv sənədlərdə öz əksini tapacağını bildirdilər.

Əziz həmkarlarım, sizləri bu qanun layihəsinə üçüncü oxunuşda səs verməyə çağırırıq. Çünki bu qanun layihəsi Azərbaycanımızın mədəniyyət paytaxtı elan edilmiş Şuşa şəhərinin qorunmasına, bərpasına, inkişafına və təbliğinə çox böyük töhfə vermiş olacaq və təbii ki, hamımız da bu prosesdə iştirak etməkdən çox xoşbəxtik. Hamını, bütün həmkarlarımı səs verməyə çağırıram. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım. Bu qanun layihəsinə daha 3 komitədə baxılıb. Ona görə də mən komitə sədrilərindən soruşmalıyam. Əli müəllim, Siz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Heç bir sözünüz yoxdur. Tahir Mirkişili. Tahir müəllim?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur. Siyavuş müəllim? Siyavuş müəllim, ancaq Siz yazılmışsınız.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Necə? Siz yazılmışsınız, komitənin ayrı, Sizin öz fikriniz var, yoxsa necə?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur. Qənirə xanım, Siz dediniz, həm Qüdrət müəllimlə, həm Aydın müəllimlə danışmışsınız.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun, Qüdrət müəllim. Bir dəqiqə.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli qonaqlar, həmkarlar və media nümayəndələri. Mən ikinci oxunuşda iki məsələyə münasibət bildirdim. Biri ondan ibarət idi ki, şəhərin idarəetməsi hansı formada həyata keçiriləcək? Ona hörmətli Əli müəllim cavab verdi ki, Konstitusiyaya uyğun olaraq, həm icra hakimiyyətləri, həm də bələdiyyələr öz fəaliyyətlərini davam etdirəcəklər. Mənim qaldırdığım ikinci məsələ şəhərə giriş-çixışın tənzimlənməsi, yəni qanunun 11-ci maddəsi ilə bağlı idi. Onda hörmətli Qənirə xanım dedi ki, ikilikdə mənimlə danışıb. Əslində, Qənirə xanımın ikilikdə dedikləri məni qane etməmişdi. Qənirə xanım sağ olsun, özü də bu gün qanunu təqdim edərkən çıxışında söylədi, biz burada məsələləri bir çox hallarda təkcə özümüz üçün yox, həm də ictimaiyyət üçün qaldırırıq və mənim bu sualıma cavab verdi ki, bütün qoruhlara giriş-çixışlar tənzimlənir.

Bizdə, çox təəssüf ki, nə qoruqlar, nə də milli parklar haqqında qanun yoxdur. Amma bizdə bəzi qoruqlara giriş

pulludur, bəzilərinə isə kənar şəxslərin girişi tamamilə qadağandır. Ona görə, yenə də aydın olmadı ki, Şuşa şəhərinə giriş-çıkış hansı qaydada təşkil olunacaq, hansı qaydada tənzimlənəcək. Yəni bu, təhlükəsizliklə bağlı məsələdirsə, – mən indi ikilikdə olan söhbəti burada danışmıram, – o qədər məşını bir-bir yoxlamaq, bilirsiniz, orada, şəhərin girişində elə tıxaclar əmələ gətirə bilər. Əgər pullu olacaqsız, hesab edirəm, bu da düzgün deyil. Ona görə ki, keçən dəfə də söylədim, hər bir azərbaycanlı Şuşa şəhərinə getmək istəyəcək. Yəni bu məsələyə aydınlıq gətirilməsi mənim özümdən çox ictimaiyyət üçün lazımdır. Ona görə bu məsələni təkrar qaldırdım. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fəzail müəllim, sualınız var?

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mən keçən dəfə ikinci oxunuşda çıxış edərkən 3-cü maddəyə əlavə, 3.1.9-cu maddəni təklif etdim ki, Şuşa şəhərində mədəniyyət və incəsənət universiteti təsis edilsin. Təəssüf edirəm ki, Qənirə xanımın ya başı qarışıbdır, ya da hansı səbəbdən indiki vəziyyətdə bu bəndin maddəyə salınmasına münasibət bildirmədi. Çox sağ olun. İstərdim, buna münasibət bildirsin.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın müəllim, Sizin yenə də sözlünüz var. Buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Qənirə xanımın cavabları məni tam qane elədi. Amma məsələ ilə bağlı, hörmətli Sədr, bir xahişim var. Son dövrlərdə vaxtaşırı ölkə ziyalılarının, mətbuat nümayəndələrinin Şuşaya, Ağdama və ya işğaldan azad olunan zonalara səfərləri təşkil edilir və televiziya, saytlarda həmin səfərlər barədə geniş reportajlardan biz razı qalırıq. Mən çox xahiş

edirəm, mümkünsə, Milli Məclis deputatlarının da kiçik qruplar şəkilində Şuşaya, Ağdama və işğaldan azad olunan digər zonalara səfərləri təşkil edilsin. Bu, həm bugünkü reallığı yaddaşlarımıza hopdurmağa, həm də inkişaf perspektivləri barəsində daha dolğun təəssürat yaranmasına səbəb olardı. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Aydın müəllim. Onu da bildirim ki, düzdür, bizim deputatlar bir qrup şəklində getməyiblər, amma ayrı-ayrı deputatlar gediblər, xarici qonaqlarla gediblər. İndi mən adlarını çəkmirəm. Bir neçə tədbirlərdə də iştirak ediblər. Amma yenə də Sizin dediyiniz stenoqrama düşür.

Qənirə xanım, bu məsələ ilə bağlı bəlkə...

1 dəqiqə, mən istəyirəm, Ziyafət müəllimə söz verəm. Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Açıqı, mənim çıxış etmək fikrim yox idi. Keçən dəfə burada Qüdrət müəllim bu məsələni qaldırmışdı, indi yenə qaldırdı. Sadəcə, demək istəyirəm, Qüdrət müəllim, bizim Konstitusiyamızın 94-cü maddəsinə görə, qanun ümumi qaydaları müəyyən edir. O ki qaldı texniki məsələlər, o, müvafiq icra hakimiyyəti tərəfindən müəyyən olunacaq. Ona görə narahat olmağa heç bir əsas yoxdur. Təşəkkür edirəm, sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Səsə qoyacağıq. Görək, Qənirə xanım, komitənin sədri nə deyir. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun. Mən Ziyafət müəllimə çox təşəkkür etmək istəyirəm. Əslində, bunu vurğulamışdıq ki, bu məsələ qanun layihəsinin predmeti deyil. Bu, qanun qəbul edildikdən sonra digər direktiv sənədlərdə öz əksini

tapacaq, yəni o giriş-çığışlar necə tənzimlənəcək. Hətta hörmətli Qüdrət müəllimin bu məsələni qaldırması üzərinə hörmətli Əli müəllim də, biz də müəyyən mənada işçi qrupu ilə əlaqə saxlayıb buna da aydınlıq gətirdik ki, insanlarımızın Şuşa şəhərinə gedib-gəlməsində heç bir əngəllər, problemlər olmayacaq. Bu, sadəcə, qoruqların fəaliyyəti ilə bağlı, – Şuşa şəhəri tamamilə qoruq elan edilir, – normal bir qaydadır. O qaydalar da necə tənzimlənəcək, qanun qəbul edildikdən sonra öz əksini tapacaq.

Hörmətli Fəzail müəllimin təklifinə isə mən ümumi şəkildə cavab verdim. Çünki o təkliflər bir neçə həmkarımız tərəfindən səsəndirilmişdi – musiqi məktəblərinin, konservatoriyanın, ali məktəblərin açılması və sair. Vurğulamaq istəyirəm ki, bu təkliflər, təbii, vacib təkliflərdir. Burada da vurğuladıq və öz əksini çalışmalarda, işlərdə mütləq tapacaq. Amma birbaşa qanun layihəsinin predmeti olmadığına görə də məhz qanunun təşəbbüsçüsü ilə buna aydınlıq gətirildi ki, bu qanuna bunların yazılmasına ehtiyac yoxdur. Bunlar müəyyən qaydalarla tənzimlənəcək. Birbaşa qanun layihəsində bunların yazılması ümumi qanunvericilik baxımından da, belə deyək, çox işlənən bir praktika deyil. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.46 dəq.)

Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti məsələyə keçirik. 2-ci məsələ Elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında qanun layihəsidir. Layihə haqqında Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanov məlumat verir. Buyurun.

S.Qurbanov, Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri.

Təşəkkür edirəm. Dəyərli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Bu, üçüncü oxunuşdur. Növbəti məsələlərlə burada Qənirə xanımın da təqdim etdiyi, daha doğrusu, qanun layihəsinin müzakirəsində də gördüm, üçüncü oxunuşda suallar çıxır. Mənə elə gəlir ki, ikinci oxunuşa qədər məsələlər hamısı həllini tapmalıdır və üçüncü oxunuş, sadəcə, səsvermə ilə yekunlaşmalıdır. Xahiş edirəm, nəzərə alın.

Bizim də qanun layihəsinə iki oxunuşda baxılıb, ikinci oxunuşda suallara cavab verilib. Sadəcə olaraq, orada Qüdrət müəllim və Fəzail müəllimin verdiyi suallar vardı ki, vahid enerji sisteminə daxil olacaq, ya yox, bir də saxtalı havalar barədə. Bu da qanunun predmeti olmadığı, sırf texniki məsələlərlə bağlı olduğu üçün, hesab edirəm ki, sualların hamısı öz cavabını tapıb. Üçüncü oxunuşda da səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sadiq müəllim. Çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də mən qanun layihəsini səsə

qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.48 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	88
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti, 3-cü məsələ “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Bu məsələ ilə bağlı Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü hörmətli Kamal Cəfərov məlumat verəcək. Buyurun, Kamal müəllim.

K.Cəfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Hörmətli xanım Sədr, qanun layihəsi ilə bağlı geniş məlumat verilib. Həmkarlarımızın təklifləri də aidiyyəti quruma çatdırılıb. Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi prosesində növbəti mərhələdə nəzərə alınacaqdır. Ona görə də qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda səsə qoyulmasını təklif edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Kamal müəllim.

Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. İkinci oxunuşda, xatırlayırsınızsa, mən bir məsələ qaldırdım, dövlət qulluğuna qəbulun sadələşdirilməsi ilə

bağlı məsələ. O zaman Kamal müəllim dedi ki, inkişaf etmiş ölkələrin çoxunda dövlət qulluğuna qəbul müsahibə yolu ilə həyata keçirilir. Əslində, dolayısı ilə mənim dediklərimi təsdiqlədi ki, dövlət qulluğuna qəbul müsahibə yolu ilə həyata keçirilir. Əgər elədirsə, bizdə testə nə ehtiyac var? Yəni bu məsələyə aydınlıq gətirmək istəyirdim.

İkincisi isə, başqa bir məsələyə də – hər 5 ildən bir dövlət qulluqçularının imtahan verib, yəni test qaydasında yenidən sertifikat almaq məsələsinə toxundu. Mən misal çəkdim ki, insanlar, vəzifəli şəxslər işlədikləri dövrdə təcrübə qazanırlar. Bu qanuna səs verəcək millət vəkillərinə də üzümü tutdum, hətta dedim, ilk dəfə seçilən millət vəkilləri də görürlər, 1 il ərzində onların təcrübələri xeyli artıb, sanki Kamal müəllim mənim bu sözümdən tuturmuş kimi, dərhal dedi ki, deputatlar da 5 il müddətinə seçilir. Mən təəssüf edirəm, Kamal müəllim deputatla dövlət qulluqçusunun funksiyalarını bir-birindən ayıra bilmir.

Dövlət qulluqçusu konkret qanunların icrası ilə məşğuldur. Amma millət vəkili qanunları qəbul edir, müxtəlif siyasi platformalara uyğun olaraq, hər 5 ildən bir siyasi partiyalar, siyasi sistemin əsas elementi kimi özünün fərqli proqramları, platformaları ilə xalqın qarşısına çıxır və ona səs verilməsini istəyir. Yəni, doğrudan da, millət vəkili ilə dövlət qulluqçusunu bu formada müqayisə etmək nə dərəcə doğrudur?

Ona görə də, hesab edirəm ki, qanunu təqdim edən şəxslər cavab verməmişdən öncə, əgər bir məsələ ilə bağlı tam əminlikləri yoxdursa, o barədə ya danışmasınlar, ya da gözləsinlər, növbəti oxunuşda o məsələləri aydınlaşdırıb onlara cavab versinlər. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sabir Rüstəmxanlı. Buyurun, Sabir müəllim.

S.Rüstəmxanlı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis. Bu dövlət qulluğu, dövlət vəzifələrinə təyin olunma, dövlət qulluqçularının seçilməsi məsələsi, mənim təsəvvürümə görə, ümumiyyətlə, hələ həllini tapmamış bir məsələdir. Bəzən köhnə təcrübədən də öyrənmək, yaxud bəzi şeyləri qoruyub saxlamaq lazım gəlir. İndi bizdə, deməli, dövlət qulluqçusu az qala ali məktəblərə qəbul şəklində seçilir. Müəyyən bir təşkilat, qurum var, hamı gedir, orada test, yoxlama yolu ilə imtahan verir, sonra onların içərisində ən yaxşısı seçilir. Amma bundan sonra bir müsahibə məsələsi də var. Məsələn, bir adam gedib test yolu ilə ən yüksək bal toplaya bilər, amma sorğuda o adamın testi köməyə gəlməz və o, keçməz. Çünki o sorğunu keçirən adamlar subyektlərdir, ayrı-ayrı şəxslərdir, müəyyən idarələrin adamlarıdır. Onlar öz zövqlərinə uyğun seçirlər, test artıq burada rol oynamır. Onda bu iki mərhələnin nə mənası qalır və bunun nəticəsi nə ola bilər?

Vaxtı ilə təbii seçmə var idi. Rayonlardan, deyək ki, hər rayondan müəyyən adamlar gəlirdi, öncə komsomol, sonra partiya məktəbi, onların içərisindən kimlərsə seçilirdi və bunlar respublikanın bütün coğrafiyasını əhatə edirdi. İndi o coğrafiyanı qorumaq mümkün deyil. Ola bilsin ki, 5 il, 10 il müəyyən rayonlardan bir dənə də kadr seçilməsin, kadrlar ancaq bir coğrafiyanı təmsil eləsin. Yaxud müəyyən coğrafiyalara heç o rayondan ömründə vəzifə sahibi seçilib o rayonun özündə işləyə bilməsin. Bunu mən tam çılpaqlığı ilə demək istəmirəm. Amma burada subyektiv məsələlər çox ciddi rol oynayır. Müəyyən dövrdən, 5 ildən bir imtahan vermək. Bilirsiniz, imtahan məsələsi ayrıdır, həyat ayrıdır. Elə vəzifə sahibləri olub ki, vaxtı ilə həyatın özündən gəlib, heç bir ali məktəb də

qurtarmayıb, amma illər uzununu bir kolxozu, kəndi, zavodu, rayonu çox yüksək səviyyədə idarə ediblər. Onlar o təcrübə, həyat bilgisi ilə ad-san qazanıblar. Gedib testlə yüksək səviyyədə imtahan verə bilərsən, gedərsən hər hansı bir rayona və o rayonu sən rayonun adı bir kəndçisi qədər idarə edə bilməzsən. Ona görə də bir həll yolu tapılmalıdır ki, bu məsələlər respublikanın bütün coğrafiyasını əhatə edə bilsin. Təcrübəli, həyatın özündən gələn adamlar seçilsin.

Nəhayət, testlərdən sonra subyektiv amillər adamları kənarında qoymasın. Mənim tanıdığım cavan adamlar 90-dan yuxarı yüksək bal toplayıb, gəlib illər uzununu sorğu götürən vəzifəliklərdən keçə bilməyiblər. Bütün bunlar hamısı nəzərə alınmalıdır. Hansı şəkildə, onu deyə bilmərəm. Amma onu bilirəm ki, dövlət qulluğuna qəbul məsələlərində Azərbaycanda ciddi dəyişikliklər olmalıdır və subyektiv amillərin burada iştirakı mümkün qədər minimuma endirilməlidir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar. Mən də bu məsələyə səs verəcəyəm, amma bir neçə təklifim var.

Təklifimin biri ondan ibarətdir ki, biz dövlət qulluğuna qəbulun hansı mərhələlərdən keçirilməsini nəzərdə tuturuq, lakin dövlət qulluqçusunun müdafiəsi ilə bağlı məsələlər bugünkü gündə ən ciddi problemlər yaradır. Bir rayona icra başçısı təyin olunur, gələn kimi hansı testdən keçməsindən asılı olmayaraq, götürək ki, bir gənc test, müsahibə üsulu ilə işə götürülüb, bunun müddətindən 1 il keçib, gələn kimi, deyir, azadsan, ərizəni yaz, get. Nəticə etibarlı ilə illərlə yetişən kadr bazasını biz kiminsə iradəsinə uyğun olaraq itiririk. O cümlədən nazirliklərdə,

komitələrdə, şirkətlərdə biz bunları görürük. Kütləvi şəkildə dəyişiklik həтта siyasi sistem dəyişəndə belə olmur. Çar Rusiyasında hakimiyyət dəyişdi, bolşeviklər gələndə çarın dövründə işləyən, “буржуазный спец” deyirdilər, mütəxəssisləri qoruyub saxladılar. Rayon icra başçısı gəlir, kənd təsərrüfatını, rayonun psixologiyasını, işləri bilən insanlar var, özü ilə 5 nəfər gətirir, deyir, bu adamları mən bu vəzifələrə təyin etdim. Rayonu tanımayan adam rayonun arxitektoru, şəhəri tanımayan adam şəhərin maliyyə şöbəsinin rəhbəri olur, yaxud başqaları. Ona görə də bu adamlar, hesab edirəm ki, təyin olunan vaxt, hər hansı bir addım atılanda biz kadr bazasını qoruyub saxlamalıyıq. Biz onları yetişdiririk.

İkinci bir tərəfi, biz insanları tutduğu vəzifədən ümitsiz şəkildə azad edirik və göndəririk. Turalım ki, bir nəfər icra başçısı, nazir, komitə sədri işləyib və sair. Keçmişdə, – Sabir müəllim yaxşı dedi, – ənənə var idi, təhsil şöbəsinin müdiri işdən çıxarılanda məktəb direktoru göndəridilər ki, heç olmasa, getsin, orada işləsin, yaxud başqa iş göndəridilər. Kadrların potensialından bu cür istifadə olunurdu. İndi işdən çıxdı, oldu xalq düşməni. Ay balam, bu, dünənə qədər dövlətə sədaqətlə xidmət göstərmiş. İndi işində nöqsanı, səhvi olub, aidiyyəti nazirlik, yaxud komitə bunu tutduğu vəzifəsindən azad edib. Buna görə bu adama, axı, bir yerdə iş verilməlidir, fəaliyyətini davam etdirsin. Pensiya yaşına çatmayıb, ortada bir şey yoxdur.

Həтта elə hallar var, Milli Məclisin üzvləri ilə bağlı, bizim Daxili Nizamnamədə göstərilir ki, Milli Məclisin üzvü növbəti dəfə seçilmədiyi təqdirdə, o, Milli Məclis üzvlüyü səviyyəsində işlə təmin olunmalıdır. Yaxşı, bu qanun yazılıdır, qanunun əsasında da hərəkət etməliyik. O baxımdan, hesab edirəm ki, struktur islahatı, struktur

dəyişikliyi olanda bunlar nəzərə alınmalıdır. Cənab Prezident hər dəfə deyir ki, insanları qoruyun, bu insanlar işləyibdir, çalışıbdir, fəaliyyət göstəribdir. Filankəslə işləmişən, deməli, sən daha mənimlə işləyə bilməzsən. Bu cür prinsiplərlə idarə etmək mümkünlüyü çətinləşir. Ona görə də elə prinsiplər qoyulmalıdır ki, sırf dövlətçilik, dövlətin siyasəti prinsipi, Prezidentin apardığı siyasi xətt. Bəli, bu gün kimsə başqa siyasi xətti istəyirsə, getsin, öz fəaliyyəti ilə məşğul olsun. Bu gün Prezidentin apardığı siyasi xətti müdafiə edirsə, dəstək verirsə, çalışırsa, bu xətt ətrafında işləməlidir, çalışmalıdır, fəaliyyət göstərməlidir. Bu cür insanları biz qorumalıyıq. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.59 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	88
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim 3 məsələmiz qalır və bu məsələlər ikinci oxunuşda olan qanun layihələridir. 4-cü məsələyə keçirik. Bu, Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət,

sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz verirəm. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri*.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsinin birinci oxunuşda plenar iclasda müzakirəsi zamanı Milli Məclis üzvlərinə ətraflı məlumat verilmişdir. İclasda layihənin konseptual müzakirəsi zamanı 16 deputat çıxış etmiş, bırı çox təklif və suallar səsləndirilmişdir. Qaldırılan məsələlərin bir çoxu ilə bağlı suallara hörmətli maliyyə naziri tərəfindən aydınlıq gətirilmiş və müvafiq izahat verilmişdir. Bir sıra təkliflər dövlət büdcəsinin icrası ilə bilavasitə əlaqədar olmadığına görə, onlara növbəti ilin büdcə müzakirələrində baxılması məqsədəuyğun hesab edilmişdir. Yekun olaraq, Milli Məclis üzvləri qanun layihəsinin birinci oxunuşda konseptual olaraq qəbul edərək ona səs vermişlər.

Qanun layihəsi və hesabat birinci oxunuşdan sonra İqtisadi siyasət komitəsində ikinci oxunuş üçün müzakirə edilmişdir. Hazırda ikinci oxunuşda sizə müzakirə üçün təqdim edilən qanun layihəsi ilə bağlı komitənin yekun rəyi aşağıdakılardan ibarətdir.

2020-ci il hər şeydən əvvəl ölkəmizin dövlətçilik və müstəqillik tarixinə möhtərəm Prezident cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə işğalçı Ermənistan və Azərbaycan xalqının digər düşmənləri üzərində qazanılan möhtəşəm hərbi, siyasi, iqtisadi qələbə ili kimi həkk olunmuşdur. 2020-ci il, eyni zamanda, dünyada COVID-19 pandemiyasının sürətlə yayılması, neft bazarında qiymətlərin kəskin ucuzlaşması, iqtisadi fəallığın zəifləməsi, qlobal məcmu tələbin daralması və qaydasız oyun şəraitinin yaran-

ması ilə müşayiət olunmuşdur.

2020-ci ilin dövlət büdcəsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi strateji inkişaf prioritetləri və sosial-iqtisadi siyasət istiqamətləri ilə uzlaşdırılaraq, qlobal iqtisadiyyatda gedən proseslərin icmal və dövlət büdcələrinin əsas parametrlərinə ehtimal olunan təsirləri nəzərə alınmaqla icra olunmuşdur.

2020-ci ildə dövlət büdcəsinin gəlirləri 24 milyard 124 milyon manat proqnoza qarşı 24 milyard 681,7 milyon manat və ya proqnozla müqayisədə 2,3 faiz çox icra edilmişdir. Dövlət büdcəsinin xərcləri 27 milyard 492,2 milyon manat proqnoza qarşı 26 milyard 416,3 milyon manat və ya proqnozla müqayisədə 3,9 faiz az icra edilmişdir. Büdcənin kəsiri 1 milyard 734,6 milyon manat və ya proqnoza nisbətən 1 milyard 633,6 milyon manat, yəni 2 dəfəyə yaxın az təşkil etmişdir.

Müharibə şəraiti, döyüşün maliyyələşməsi, şəhid ailələrinə, əsgər və zabitlərə qayğının artırılması, sosial dəstək proqramlarının icrası, səhiyyə sisteminin gücləndirilməsi, işğaldan azad olan ərazilərin bərpaı, pandemiyaadan əziyyət çəkən sahibkarların dəstəklənməsi 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası qarşısında duran mühüm hədəflərdən olmuşdur və bu hədəflərə nail olunmuşdur.

Ölkədə koronavirus pandemiyası ilə mübarizə tədbirləri üçün 2 milyard manata yaxın vəsaitin icrası təmin edilmiş və bu vəsaitdən sahibkarların dəstəklənməsi üçün 460 milyon manat, əhaliyə birdəfəlik ödəniş üçün isə 450 milyon manat icra edilmişdir.

Xarici və daxili dövlət borcları üzrə icra vəziyyəti müəyyən edilmiş limiti keçməmişdir. Beləliklə, Azərbaycanın xarici dövlət borcu 8,8 milyard ABŞ dolları və ya 2020-ci ilin daxili məhsulunun 20,7 faizini təşkil etmişdir.

Hesab edirik ki, 2020-ci il üçün dövlət büdcəsinin icrası Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi inkişaf və dəstək kursunun ardıcıl surətdə davam etdirilməsi, əsas dövlət və sosial vəzifələrin həyata keçirilməsi, əhalinin sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılması, ölkədə makroiqtisadi sabitliyin qorunması, müdafiə və təhlükəsizlik məsələlərinin həlli və iqtisadiyyatın qorunaraq stimullaşması istiqamətində öz müsbət rolunu oynamışdır.

Bütün bunları nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təqdim olunmuş 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası layihəsini ikinci oxunuşda da dəstəkləmələrini həmkarlarımdan xahiş edirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bu, ikinci oxunuşdur, ona görə biz əvvəlcə qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.04 dəq.)
Lehinə	69
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Mən görürəm, yazılanlar var, özü də çoxdur. Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Bir dəqiqə, Zahid müəllim, üzr istəyirəm. Çıxışlar 5 dəqiqəyə qədər. Xahiş edirəm, hamınız bir az yığcam çıxış edəsiniz. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Mən Sizdən, həmkarlarımdan üzrxahlıq edirəm, birinci oxunuşda mən bu layihə ilə bağlı fikirlərimi bölüşmüşəm. Əgər izn versəniz, istisna hal kimi vacib saydığım bir məsələ ilə bağlı 2 dəqiqə yarım çəkəcək bir vacib fikrimi bildirərdim.

Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Bakı Hərbi Məhkəmə-sində iki erməni hərbcisinin məhkəməsi başlayıb. Müt-təhimlər kürsüsündə 12 nəfər azərbaycanlıya qarşı qəddarlıq əməlləri törədən Xosrovyan və Mkrtçyan adlı şəxslər əyləşəcək. Xatırladaq ki, hər iki şəxs 10 noyabrdan əvvəl, 2020-ci il oktyabr döyüşləri zamanı əsir düşüblər. Təəccüblü deyil ki, Ermənistanın bütün rəsmiləri Bakını müxtəlif konvensiyaları pozmaqda suçlandırırlar. İnanılmaz siyasi inkişafdır. Nəhayət, 30 ildən sonra qarşı tərəf beynəlxalq sənədlərə istinad etməyə başlayıb. Qeyd eləyək, Azərbaycanın bir qrup ictimai-siyasi fəalı, müstəqil mövqeləri ilə seçilən Zərdüşt Əlizadə, Sabit Bağırov və başqaları cənab Prezidentə müraciət ediblər ki, İrəvanda xalqı sülhə inandırmaq, millətçi və şovinist dairələrə zərbə vurmaq üçün humanist addım atıb əsirləri azad etsin.

Əlbəttə, hər kəs fərqli fikir söyləyə bilər və belə təşəbbüsləri də süngü ilə qarşılamaq olmaz. Lakin daimi sülhün ədalətli məhkəmədən keçdiyini unudulmamalıdır. Biz məhkəmənin açıq keçirilməsini, dünyanın hər yerindən izlənməsinə şərait yaradılmasını təklif edirik. Eləcə də prokurorluq və məhkəmə orqanları dövlətimizin adından ittiham və hökm elan edərkən, təqsirləndirilən şəxslər də titullu vəkil tutmaq istəyirlərsə, qoy etsinlər. Əsrin məhkəməsi sayıla biləcək proses zamanı mediamızın soyuqqanlı,

obyektiv və balanslı davranacağına inanırıq. Xarici media da iştirak edə bilər. Şübhəsiz, Avropa Məhkəməsinə daxil olmaq prosesin təkə hüquqi deyil, həm də siyasi mənə kəsb etdiyi hamıya bəllidir. Beynəlxalq tribunallarda siyasi məhbus adlanacaq belə adamların himayəçiləri 30 illik işğalın xarici ideoloqlarıdır.

Ədalətsiz dövlətlərin təzyiqinə 17 il 44 gün və son 6 ayda mətinliklə dözən birinci şəxs İlham Əliyev Parisin, Brüsselin, Strasburqun çağırışlarının hansı maraqlardan irəli gəldiyini yaxşı bilir. Halbuki müharibələrin tarixi qaliblərin məhkəmə hüququnu mütləq tanıyır. Bəli, Stalinin Nürnberq prosesi olmasa idi, Üçüncü Reyxin sağ qalan təmsilçiləri yeni müharibələr törətməkdən çəkinməzdilər. İsrail dövləti də 1962-ci ildə tərtib elədiyi siyahı üzrə Osvensimi, Xolokostu törədənlərin bir qismini cəzalandırdı.

İndi 30 ilə yaxındır Hərbi Prokurorluqda açılan cinayət işlərinin üzərindən qalın tozu silmək vaxtıdır. O qovluqlar təkə tarix və arxiv üçün deyil, yerinə yetirilə bilməmiş dövlət aktıdır. Hökmlər isə hələ çıxarılmayıb. Əfv ediləcək hərbi canilər də yoxdur. Ərazi bütövlüyü, diplomatik münasibətlər belə Xocalı tribunalını qurmaqdan bizi daşındıra bilməz. Yaxşı qonşuluq münasibətləri, iqtisadi ticarət əlaqələri və kommunikasiyaların açılması müqəddəs şəhidlərimizə münasibəti dəyişməyəcək. Yoxsa, avropalı parlamentarilər, məmurlar Çəmbərəkənd deyib üstündən asfalt çəkilən indiki Şəhidlər Xiyabanını da ləğv etməyə çağırırlar.

Sonunda xatırladaq ki, Levon Ter-Petrosyan 10 gün əvvəl konseptual məqalə ilə çıxış edərək 100 illik torpaq iddialarına son qoymaları üçün öz xalqına cəsərlə müraciət etdi. Alqışlanacaq hadisədir. Bəli, tarix çox ədalətli-dir. Haqsız qalibi sonda mütləq mühakimə edirlər. Çox

sağ olun, hörmətli Sədr, təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Zahid müəllim, mənim diqqətimdən yayındı, Siz ayrı məsələdən danışmaq istəyirdiniz. Cari məsələlərdə söz götürəydiniz, biz indi büdcə məsələlərini müzakirə edirik. Səhv mənimdir, səhvimi boynuma götürürəm.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri, media nümayəndələri. Biz bu günlərdə şahidi olduq, ölkə Prezidenti Ağdamda böyük bir quruculuq layihəsini cəmiyyətimizə təqdim elədi. Mənim diqqətimi çəkən odur ki, işğaldan azad olunmuş bölgələrdə yəqin çox sayda stadionların, idman komplekslərinin, olimpiya komplekslərinin tikilməsi və başqa məsələlər nəzərdə tutulur. Təbii ki, bunlar olduqca vacibdir, çünki idman infrastrukturunun qurulması ölkənin tanıtımı və mədəni həyatın inkişafı baxımdan vacibdir. Amma bu, həmişə məndə bir sual doğurur ki, biz oradakı həmin infrastrukturları hansı formada saxlayacağıq? Bakıda, Tovuzda, Gəncədə, Biləsuvarıda saxladığımız formadamı? Tikilən olimpiya kompleksləri kimi, qapısı qıfıllı, hər hansı bir şəkildə idman yarışlarının keçirilmədiyi və əhalinin alt qatlarının da istifadəsində olmayan bir formadamı gerçəkləşdiriləcək? Əslində, bizim bu sahədə infrastrukturumuz tamamilə kökündən yanlış qurulubdur. Diqqət edirsinizsə, müstəqillik dövründə biz universitet modelini necə lazımi səviyyədə qura bilmədiksə, eyni zamanda, idman infrastrukturuna münasibətimizi də dəyişə bilmədik. Xatırlayırsınızsa, Çində olimpiada oyunlarının keçirildiyi bütün idman kompleksləri, demək olar ki, universitetlərin idman kompleksləri idi. Üzgüçülük hovuzu, futbol meydançası, basketbol meydançası və yarışlar bitəndən sonra onlar həmin universitetin istifadə-

sinə verildi. Oradan həm normal pul qazanırlar, həm də oranın tələbələri bundan geniş istifadə edirlər. ABŞ-da, başqa yerlərdə, hamısında kolleclərdə, başqa məktəb infrastrukturunun içindədir. Bəs, biz niyə bunu edə bilmədik? Həm də baxın, yarışlar qurtarandan sonra ən böyük stadionlarımız, idman komplekslərimiz, sadəcə, icarə haqqı ilə normal ayaqda qala bilmir. Onların hamısının dövlət vəsaiti hesabına saxlanması prosesi baş verir. Bu da onların hər hansı bir şəkildə öz işçilərinin, süpürgəçisinin belə pulunu ödəməyə imkan yaratmır.

Mən hökumət üzvləri burada olduğuna görə, təklif edirəm ki, biz bu modelə yenidən baxmalıyıq. Modelə yenidən baxmaq üçün nəyi təklif edirəm. Diqqət edirsinizsə, bizdə təhsil sahəsində tətbiqi tədqiqatlara, bu büdcədə də göstərilibdir, 4 milyon manat vəsait ayrılıb. Səhiyyədə tədqiqatlara 1,7 milyon manat pul ayrılıb. Bu, formal bir rəqəmdir. Yəni bu o deməkdir ki, bizdə nə səhiyyə sistemində, nə də təhsil sistemində normal tədqiqat mexanizmi işləmir. Belə vəziyyətdə hansısa bir yeniliyin tətbiq olunması baxımından da, istər tibbi, istərsə də təhsil nöqtəyi-nəzərindən də Azərbaycan xeyli geridədir. Mən araşdırmışam ki, bizdə olan universitet sistemi içində bir Ali Neft Məktəbi normal idman infrastrukturunu, güclü basketbol meydançası, stadion və başqa obyektlərlə təmin olunubdur. Bir də, – ötən günlərdə ölkə Prezidenti açılışında iştirak elədi, – Dövlət İqtisad Universitetinin yeni korpusunda buna qismən imkan verə biləcək bir infrastruktur quruldu. Bu o deməkdir ki, biz bu sahədə həm də tələbənin idmana, universitet mühitinə bağlanmasını təmin eləyən mexanizmdən məhrum olmuşuq. Bu baxımdan da düşünürəm ki, universitetlərin tələb olunan reytingində bu sahə olduqca vacib məsələ kimi götürülür. Əgər sta-

dionun, üzgüçülük hovuzun yoxdursa, sənin reytingin də istər-istəməz avtomatik olaraq arxa planda qalır və geridə qalırsan, hər hansı bir kvalifikasiyaya da daxil olmağın olduqca çətinləşir. Bu baxımdan məsələyə baxış vacibdir.

Diqqəti digər bir məsələyə çəkmək istəyirəm. 10 il öncə bizdə Bakıxanov qəsəbəsində, – bir dəfə də qaldırmışdım, – sovet memarlıq incisi olan Mədəniyyət sarayını söküb yerə qoydular. Başa düşdüm, mədəniyyətə ehtiyac yoxdur, mədəni mühitin dağıdılmasına hansısa maraq daha artıqdır. 10 ildir, o, çəpərlənib. Orada nə tikiləcəkdir, bir izahı verilsin. Hökumət izahat versin ki, orada yaşayış yeri, pivəxana tikiləcəkdir, yaxud mədəniyyət evinin yerində nə olacaqdır. Ona görə də, mənə, bu məsələyə baxılmalıdır. Bu cür obyektlərin, müəssisələrin sökülməsi məsələsinə bu qədər qeyri-ciddi yanaşmaq olmaz. Çünki böyük, 50 minlik bir qəsəbəni mədəniyyət saraysız qoymaq olduqca anlamsız bir işdir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əli Məsimli. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hesab edirik, 2020-ci ilin büdcəsi baxmayaraq ki, çox ağır, çox qeyri-adi bir şəraitdə icra olunub, – Tahir müəllim də çıxışında qeyd elədi, – orada qoyulan bütün hədəflərə nail olunub. Elə bu cümlə kifayətdir ki, 2020-ci ilin büdcəsinin icrasını müsbət qiymətləndirək. Eyni zamanda, onu da qeyd etmək lazımdır ki, büdcə müzakirə olunan zaman, təbii, onu Maliyyə Nazirliyi təqdim edir, bütün məsuliyyət Maliyyə Nazirliyinin üstündə olur. Amma ikinci oxunuşu diqqətlə, dərinlən analiz edəndə, mən hesab edirəm ki, Maliyyə Nazirliyinin orada yalnız prosedur qaydaların pozulub-pozulmamasına birmənalı məsuliyyəti var. Amma qalan xeyli məsələlər var ki, bütövlükdə, burada iqtisadi blok

məsuliyyət daşmalıdır. Ona görə də bu kontekstdə bəzi məqamlara toxunmaq istərdim.

Birinci, Azərbaycanın büdcəsində, həmişə olduğu kimi, yenə 2020-ci ilin büdcəsində də neft amili böyük yer tutur. Yarısına qədəri Dövlət Neft Fondunun, 57 faizə qədəri, ümumiyyətlə, neft amilinin hesabına formalaşdırılıb. Digər tərəfdən isə yerlərin büdcəyə töhfəsi cəmi 3,3 faiz təşkil edir. Artıq bu rəqəmlərin açıq formada müqayisəsi göstərir ki, biz yerlərin töhfəsini artırmaqdan ötrü iqtisadi fəallığı artırmalıyıq, liberallaşmanı gücləndirməliyik, islahatları dərinləşdirməliyik. Qanunla qadağan olunmayan bütün sahələrdə insanlara imkan yaratmaq lazımdır ki, əksin, becərsin, öz işini görsün. 2 gün bundan qabaq həm Şəkidə, həm də Şəkinin kəndlərində seçicilərlə görüş zamanı bir sıra məqamlar ortaya çıxdı ki, elə ikinci oxunuş həmin kontekstdə dediyim məqamlara xeyli dərəcədə aiddir. Neft bumu dövrü başa çatıb, neftdən sonra nə sualına cavab verəndə, iki istiqamət önə çıxıb. Birinci, kənd təsərrüfatı, ikinci, turizm. Elə bu məqamlarla bağlı fikrimi bildirəcəyəm.

İnsanlar sevindi ki, subsidiyalar artırılır, amma çox təəssüflər olsun, indi aidiyyəti nazirliklər subsidiyanın üzərində jonqlyorluq eləməyə başlayıblar, insanların xeyli hissəsi subsidiyanı ala bilməyiblər. Bu subsidiya məsələsi ilə bağlı Şəki kəndlərinin bir sıra nümayəndələri, əkinçilər, fermerlər dövlət başçısına, Baş nazirə, parlamentin Sədrinə, deputatlara müraciət ediblər. Bunun da mahiyyəti ondan ibarətdir ki, subsidiya verilən zaman onun 25 faizi əvvəlcə, qalan 75 faizi bəzi şərtlərlə sonra verilir və bu zaman torpaqların analizi aparılır.

İndi hörmətli Sədr, bir həftədən sonra arpa biçini, ikinci həftədən sonra buğda biçini başlayan bir zamanda nazirlik

torpaqların analizini tələb edir. Torpaqların analizi nəyə lazımdır? Torpaqların analizi yerdə qalan 75 faiz subsidiyanı kəndliyə verməmək üçün həyata keçirilən bəhanədir-mi? Ona görə də kənddə yaşayan insanlar bu sualı qaldırdılar ki, bu, səriştəsizlikdir, yoxsa Azərbaycan xalqının qazandığı qələbədəki ruh yüksəkliyini müxtəlif üsullarla aşağı salmağa yönəldilmiş hadisələrdir. Ona görə, hesab edirəm ki, bu məsələlərə ciddi yanaşmaq və tezliklə insanların subsidiyasını vermək lazımdır. Çünki kənd təsərrüfatı inkişaf eləməsə, digər sahələri inkişaf elətdirmək mümkün deyil.

İkinci məsələ bilavasitə turizmlə bağlıdır. Hörmətli Sədr, Yevlaxla Şəkinin arasında, mən deyərdim ki, çox gözəl bir yol çəkiblər. Doğrudan da, qısa müddət ərzində gedib Şəkiyə çatmaq olur. Oğuz ilə Şəki arasındakı bir əl qədərki yolu dağıdıblar. Mən sual edirəm, bir il müddət keçib, niyə bunu bərpa eləməmişiniz. Əgər siz bunu bərpa eləməyəcəkdiniz, niyə dağıtmısınız. Turizm sezonu başlayır, amma turizm sezonunun başlamasına baxmayaraq, hələ tunelin sonunda işıq görünür ki, həmin yol bərpa olunacaq. Bir müddətdən sonra bəhanə edəcəklər, deyəcəklər ki, ayrılan vəsait yetərli deyil, yetərli olmadığına görə, əlavə vəsait tələb edilir. Bütün məsuliyyət də Maliyyə Nazirliyində olacaq. Aidiyyəti orqanların, elə büdcə müzakirəsi zamanı iqtisadi blokun digər nümayəndələrinin timsalında bu məsuliyyət belə analiz olunub ortaya çıxarılmalıdır ki, onlar da büdcə müzakirəsi zamanı buraxdığı səhvlərin məsuliyyətini daşsın və xalq qarşısında da cavab verməli olsunlar. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Qənirə Paşayeva. Qənirə xanım, buyurun.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım,

hökumət üzvləri. Mən 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsinə səs verəcəyəm, dəstəkləyirəm. Amma bir neçə məsələni vurğulamaq istəyirəm.

Bu məsələlərdən birincisi, – bunu çox hörmətli Samir müəllim və hökumətimizin üzvləri də bilir, Samir müəllimlə bir neçə dəfə bu mövzu ətrafında müzakirələr də aparmışıq, – 2012-ci ildə, yəni 9 il əvvəl cənab Prezidentin imzaladığı “Göytəpə Arxeoloji Parkının yaradılması ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Sərəncamın bu günə qədər icra olunmaması ilə bağlıdır. Mən istəyirəm, cənab Prezidentin sərəncamında vurğulanan məsələni burada oxuyam: “Azərbaycanın ən qədim maddi-mədəniyyət nümunələri içərisində Tovuz rayonu ərazisindəki Göytəpə arxeoloji kompleksinin özünəməxsus yeri vardır. Neolit dövrünə aid bu yaşayış məskəni tariximizin öyrənilməsi və eləcə də respublikamızda turizmin inkişaf etdirilməsi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır”.

Bunları nəzərə alaraq, cənab Prezidentin sərəncamında Göytəpə Arxeoloji Parkının yaradılması göstərilib və bu parkın yaradılması ilə bağlı layihələndirmə və tikinti işlərinin başlanması üçün Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına ilkin olaraq 300 min manatın ayrılması öz əksini tapıb.

Mən neçə illərdir, bu məsələni qaldırıram və ötən il də hörmətli Samir müəllim də, hökumət üzvləri də vurğulamışdılar ki, bu məsələyə mütləq baxılacaq. Bu abidədə qazıntı işləri aparılır. Bunun Londonda, Tokioda təqdimatı edilib. Geniş şəkildə tədqiqat materialları toplanılıb, amma bu abidə neçə illərdir, qarın, yağışın altında qalıb. Bu parkın yaradılması həddindən artıq gecik-

kir. Bu abidə neolit dövrünə aid bir abidədir, – mən Tovuz rayonunu təmsil etdiyim üçün söyləmirəm, bunu bir azərbaycanlı olaraq söyləyirəm, – bu, cənab Prezidentin də vurğuladığı kimi, bizim tariximizin öyrənilməsi, eləcə də turizmin inkişafı, bütün respublikamız üçün əhəmiyyətli bir abidədir. Bu, 2020-ci ildə də yaradılmadı. Samir müəllim, mən istəyərdim, buna aydınlıq gətirilsin, səbəb nədir ki, indiyə qədər Göytəpə Arxeoloji Parkı yaradılmır. Çünki keçən il vurğulanırdı ki, bu məsələyə mütləq baxılacaq, həllini tapacaq. Ən azı 2021-ci ildə bu məsələnin həllini tapacağına biz ümid edə bilərikmi? Çünki bu, bütün tovuzluların və onları təmsil edən millət vəkili olaraq bizim aydınlıq gətirilməsini istədiyimiz bir sualdır.

İkinci bir məsələ. Ölkəmizdə, təbii ki, mədəniyyət sahəsinə çox böyük dəstək var. Hörmətli Mehriban xanımın rəhbərliyi altında görülən işləri hamımız yüksək qiymətləndiririk. Cənab Prezident xüsusi vurğulayırdı, özəlliklə qələbəmizdən, Vətən müharibəsindən sonra tariximizlə, qəhrəmanlıq salnaməmizlə bağlı yüksək səviyyədə filmlərin çəkilməsi, xarici ölkələrdə təqdimatların keçirilməsi və sair. Samir müəllim, mən bir məsələni vurğulayım ki, Osman Sunanın rəhbərliyi ilə Türkiyədən heyət gəlmişdi. Bizim tariximizlə bağlı dünya səviyyəsinə çıxacağımız film layihəsi ilə bağlı. Bu film layihəsinin yarı büdcəsinin də Türkiyənin üzərində olması şərti ilə belə bir layihə ətrafında müzakirə apardıq. Mədəniyyət Nazirliyinin kino sahəsində təmsilçisi də gəlmişdi, onlar görüş istəmişdilər. O filmin yarı büdcəsi bizim 2020-ci ildə kinoya ayırdığımız bütün büdcə deməkdir. Yəni kino sahəsinə ayrılan vəsait çox aşağıdır. Keçən il də aşağı idi, bu il də. Biz xahiş edirik ki, bu məsələyə baxılsın. Çünki o filmlər, bizi dünyaya daha geniş tanıdan, təqdim edən

filmlər mütləq çəkilməlidir. Bu zəfər müharibəmizdən sonra, oradakı tarixi mədəniyyət abidələrimizlə bağlı cizgi filmlərini, dublyaj sahəsindəki problemləri hələ vurğulamaq istəmirəm. Xüsusi xahiş edirik ki, məsələyə təkrar baxılsın. Çünki ötən il də bu, yetərli deyildi, bu il də bu büdcə yetərli görünmür.

Ən sonda, hörmətli Əli müəllim koronavirusa qarşı mübarizə tədbirləri çərçivəsində aztəminatlı ailələrin uşaqlarının təhsil haqqının ödənilməsi məsələsini qaldırmışdı, dövlətimiz tərəfindən çox böyük dəstək verildi. Bu il də davam edəcək. Biz çox təşəkkür edirik. Amma adına pay torpağı olan və həqiqətən, aztəminatlı olan ailələrin uşaqlarına bu şamil edilmir. Pay torpağı ilə bağlı məsələnin ən azı 5 hektara qədər olanlara şamil edilməsini xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, sualınız var, deyəsən. Buyurun.

F.Ağamalı. Təklifim var, hörmətli xanım Sədr. Çıxış edənlərin hər birinin çıxışına hörmətlə yanaşıram və qaldırdıqları məsələlər, doğrudan da, kifayət qədər aktualdır, yerinə yetirilməsi vacibdir. Ancaq indi müzakirə etdiyimiz məsələnin predmetinə bunların heç birinin dəxli yoxdur. Hörmətli Sahibə xanım, xahiş edirəm, keçən dəfə biz danışdıq, fikir mübadiləsi aparıldı. Bütün bunlar hökumətin hesabatında deyilə bilər. 30 dəqiqəlik müzakirə zamanı söylənilə bilər. Xahiş edirəm, əgər predmetə uyğun məsələlər deyilməyəcəksə, səsə qoyaq, qəbul edək.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Səsə qoymağa hamı razıdır mı?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Təkid edən var. Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun. Qüdrət müəllim çıxış edir və səsə qoyuruq.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Kim? Etibar müəllim. 2 nəfər. Yaxşı, icazə verirəm. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Sahibə xanım, çox təşəkkür edirəm. Əslində, Fəzail müəllimin dedikləri ilə razıyam. Doğrudan da, mövzu qalıb qıraqda, bəzən tamamilə başqa məsələlərdən danışılır. O da haqlı olaraq belə bir fikir formalaşdırır. Mən birinci oxunuşda çıxış etməmişdim, ona görə təkid etdim ki, bəzi məsələlərə mütləq münasibət bildirim.

Hökumətin hesabatında da söyləmişdim ki, 2020-ci il üçün bizim hökuməti tənqid etməyimiz doğru olmaz. Biz, doğrudan da, 2020-ci ildə çox böyük sınaqlarla üz-üzə qalmışıq və hər iki sınaqdan üzüağ çıxmışıq. Birinci, pandemiya. Biz bilirik ki, pandemiya dövlət bununla əlaqədar olaraq avadanlıqlar, dərmanlar, vaksın alıb və çalışıb ki, bu böhrandan az itkilərlə çıxaq. Manatın kursu 2020-ci ildə sabit saxlanılıb. Müharibə dövründə ordu silahla, sursatla layiqincə təchiz olunub. Hətta pandemiya dövründə işlərin qapanması ilə əlaqədar olaraq, insanlara yardım da göstərilib. Düzdür, o yardımların çatdırılmasında bəzi məmurların səriştəsizliyi ucbatından müəyyən nöqsanlar olub, amma ümumən, insanlarımızı, sahibkarlara yardım da edilib. Buna görə də hesab edirəm ki, hökumət üzüağ çıxıb və bu məsələdə Maliyyə Nazirliyinə də xüsusi təşəkkür düşür.

Amma bununla yanaşı, qeyd etmək istəyirəm, Hesablama Palatasının rəyində bir çox ciddi məsələlər vurğulanır ki, onların üzərilərinə getmək və o problemləri həll etmək lazımdır. Mən hər dəfə məsələ qaldırıram ki, Hesablama Palatasının rəyində sonda təkliflər verilir. Həmin təkliflər hökumət tərəfindən öyrənilməlidir, həm də Milli Məclisə məruzə olunmalıdır. Elə Hesablama

Palatasının özü tərəfindən də Milli Məclisə məlumat verilməlidir ki, onun təkliflərinin hansı hissəsi hökumətlə müzakirə olundu, nəzərə alındı, hansı hissəsi müzakirə olundu, amma nəzərə alınmadı və niyə alınmadı.

Bundan başqa, indi yeni büdcə gəlir və bu büdcə ilə əlaqədar olaraq biz hər dəfə məsələ qaldırırıq ki, “Büdcə sistemi haqqında” Qanuna görə Dövlət İnvestisiya Proqramına daxil olan layihələrin siyahısı Milli Məclisə təqdim olunmalıdır. Çox təəssüf ki, bu siyahı təqdim olunmur.

Biz bilirik ki, əsl problemlər haradadır. Problemlərdən biri odur ki, bu tenderlər formal olaraq həyata keçirilir, orada həqiqi tenderlər, həqiqi yarışma olmur. Biz bilirik ki, ayrılan vəsait bəzən müxtəlif vəzifəli şəxslər arasında faizlərlə bölüşdürülür. Bunun qarşısının alınması üçün qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsindən tutmuş, digər inzibati qərarların qəbul olunmasına qədər hansı səmərəli metodlar nəzərdə tutulur.

Bundan başqa, Hesablama Palatası çox geniş bir rəy verir və bu rəyi, hörmətli Sədr, doğrudan da, hamının oxuması qeyri-mümkündür. Ona görə rəylə yanaşı, düşünürəm ki, həm cənab Prezidentə, həm də Baş nazirə rəy əsasında 3-4 səhifəlik bir arayış da hazırlanmalıdır. Bu arayışda xüsusi ilə Hesablama Palatası nəyi vacib hesab edirsə, o məsələlərə xüsusi diqqət yetirilməlidir, o məsələlər sistemləşdirilməlidir. Mən demirəm, digər məsələlər az əhəmiyyətli, amma daha əhəmiyyətliyə ayrıca arayış formasında təqdim olunmalıdır ki, onlarla əlaqədar olaraq tədbirlər görülsün.

Sonda, mən bir məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Bu da ondan ibarətdir ki, biz istər büdcəni müzakirə edəndə, istər hökumətin hesabatını dinləyəndə, istərsə də, bax, bu büdcənin icrası ilə bağlı məsələ müzakirə olunarkən ha-

mımız bir şeyə daxilən əminik, ölkədə iqtisadi islahatlar dərinləşdirilməlidir. Ölkədə dövlətin mülkiyyətində olan inhisarçı şirkətlər bölünüb özəlləşdirilməlidir, xidmət sahələri ya özəlləşdirilməlidir, ya da uzun müddətə idarə etməyə verilməlidir. Doğrudan da, biznes mühiti üçün daha əlverişli şərait yaradılmalıdır. Mən tam əminliklə deyirəm, – hörmətli Samir müəllim buradadır, – yəni qanunlarda əks olunan vəziyyətlə real həyatdakı vəziyyət fərqlidir. Yəni hökumət bununla bağlı hansısa araşdırma aparmalıdır və tədbirlər görməlidir. Konkret bir misal deyirəm. Baxın, torpaqların təyinatının dəyişdirilməsində sahibkarlar çox əziyyət çəkirlər. Amma gedin, görək bir il ərzində Bakı kəndləri ətrafında nə qədər təyinatı dəyişdirilməmiş pay torpaqlarında fərdi mənzillər tikilib. Yəni, əslində, vəzifəli şəxs qanuni vəzifəsini yerinə yetirməmək üçün rüşvətxorluğa geniş imkanlar yaradır. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Mən büdcənin icrası ilə bağlı təhsil və elm sahəsindəki xərclər barədə bəzi fikirlərimi bölüşmək istəyirəm.

Əlbəttə, 2020-ci il Azərbaycanda dövlət büdcəsinin icrası baxımından son dərəcə mürəkkəb il idi. Dövlət büdcəsinin gözlənilməz xərc yükünün ağır olmasına baxmayaraq, təhsil xərcləri artımdan kənar qalmayıb. Ötən il təhsil xərcləri 25 faiz, o cümlədən orta təhsil xərcləri 29 faiz, ali təhsil xərcləri 37,5 faiz artıb. Ali təhsil müəssisələrində dövlət sifarişli bakalavriat, magistratura səviyyələri üzrə 86 mindən çox təhsil alanın və 23 min nəfərədək dövlət hesabına güzəştli kateqoriyaya aid olan şəxslərin təhsil xərclərinə 273,4 milyon manat xərclənib. 2020–2021-ci tədris ilində 5 yaşlı uşaqların məktəbəhazırlıq

təhsili ilə əhatə olunması 90 faizə çatdırılmışdır. Təxminən 147 min uşaq bu növ təhsilə cəlb olunmuşdur və bu məqsədlə 30 milyon manat vəsait ayrılmışdır.

Bildiyimiz kimi, artıq 10 ildən çoxdur ki, dövlət orta ümumtəhsil məktəblərində təhsil alan şagirdləri pulsuz dərsliklərlə təmin edir. 2020-ci ilin büdcəsindən 339 adda 7,4 milyon nüsxədə dərslük və dərs vəsaitləri çap olunmuşdur. Buna 18,1 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Lakin dərsliklərin çapında monopoliyanın mövcudluğu həm poliqrafiya, həm də məzmun baxımından keyfiyyətsiz dərsliklərin dövriyyəyə buraxılmasına səbəb olur. Hesablama Palatasının rəhbərliyinə təklif edərdim ki, dərsliklərin çapına ayrılan vəsaitlərin səmərəli xərclənilməsinin hərtərəfli auditini aparıb ictimaiyyəti məlumatlandırsınlar.

Azərbaycanda elmin inkişafı sahəsində ən ciddi problemlərdən biri son dərəcə məhdud maliyyələşmənin olmasıdır. İqtisadiyyatda yaranan əlavə dəyərin təxminən 0,2 faizi elmə yönəlir. Halbuki inkişaf etmiş ölkələrdə bu göstərici 2 faizdən az deyil. Hətta Cənubi Koreya və İsraildə 4 faizə yaxındır. Əlbəttə, Azərbaycanda elmin mövcud menecmenti qaldıqca maliyyənin artımı da nəticələrə əhəmiyyətli təsir etməyə bilər. İlk növbədə nəticə əsaslı maliyyələşmə mexanizmi tətbiq edilməli, bundan sonra elmin maliyyəsi ciddi şəkildə artırılmalıdır. Nəticə əsaslı maliyyələşmə o deməkdir ki, elmi tədqiqat müəssisələrinin fəaliyyəti səmərəlilik göstəriciləri əsasında qiymətləndirilməli və bu qiymətləndirmədən asılı olaraq onların maliyyələşdirilməsi təmin edilməlidir. Nəticəsi səmərəli olmayan elmi müəssisə və mərkəzlər ya tam ləğv olunmalı, ya da profilə uyğun başqa institutlara birləşdirilməsi baş verməlidir. Səmərəlilik göstəricisi

dünyada qəbul edilən göstəricilərə uyğun olmalıdır. Məsələn, monoqrafiya və elmi məqalələrin sayı, patentlərin sayı, beynəlxalq konfranslarda iştirak və onların təşkilatçılığı, tədqiqat qrantları, yetişdirilən gənc tədqiqatçıların sayı, institutun həyata keçirdiyi tətbiqi layihələrin sayı, araşdırmalara istinadların sayı və sair. Fərqli nəticələr nümayiş etdirən müəssisələrə diferensial maliyyə ayrılmalıdır.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə Dördüncü Sənaye İnqilabının Təhlili və Koordinasiya Mərkəzi yaradılıb. Bunu da əsas götürərək, düşünürəm ki, elmə ayrılan vəsaitin rasionallaşdırılması olduqca vacibdir.

Ən vacib məqam kimi, pandemiyanın büdcənin xərc yükünü kəskin artırdığı bir şəraitdə Azərbaycan işğal altında olan ərazilərinin azad olunması istiqamətində genişmiqyaslı hərbi əməliyyatlara başladı və biz qələbə çaldıq. Şübhəsiz ki, bu əməliyyatlar da hərtərəfli büdcə dəstəyi tələb edirdi. Bunun nəticəsidir ki, 2021-ci ildə ölkənin müdafiəsinin təmin edilməsi ilə bağlı xərclər 19 faizə yaxın artırılmışdır. Həm gəlirlərin formalaşması, həm də xərc yükünün kəskin artımı ilə bağlı mürəkkəb şərait nəzərə alındıqda, büdcənin icrasında proqnozlaşdırılan hədəflərə, əsasən, nail olunub.

Sonda, büdcənin icrasına dair hesabatın daha əhatəli olması üçün 2 təklifi əhəmiyyətli hesab edirəm. Koronavirus (COVID-19) pandemiyası ilə bağlı mübarizə xərclərinin ölkənin bölgələri üzrə necə paylanmasına dair ətraflı məlumat faydalı və ictimaiyyət üçün maraqlı olardı.

İkincisi, büdcə kəsirinin örtülməsi mənbələri ilə bağlı daha dəqiq informasiyaların açıqlanması məqsədəuyğundur. Məsələn, 1,8 milyard manata yaxın büdcə defisitinin hər bir mənbə üzrə hansı məbləğdə formalaşdığı göstərilsəydi yaxşı olardı. Bunlar ən azından millət vəkilləri üçün

təqdim olunan sənədlərdə görünməlidir. Bunlar Maliyyə Nazirliyinin izahat sənədində yoxdur.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Etibar müəllim.

Hörmətli həmkarlar, etiraz etmirsinizsə, biz məsələni səsə qoyacağıq. Xahiş edirəm, kim sual vermək istəyirsə, kimin təklifi varsa, bunların hamısını, çıxışları yazılı formada katibliyə versin. Suallarınızın, təkliflərinizin hamısı lazım olan quruma təqdim olunacaq.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, birinci, biz qanun layihəsini gərək maddələr üzrə səsə qoyaq, sonra isə bütövlükdə. Qanun layihəsində 3 maddə var. Ona görə də mən 1-ci maddəni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. 2-ci maddə də qəbul edildi.

3-cü maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Bu maddə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli qonaqlar, çox sağ olun.

Biz işimizi davam etdiririk. Hörmətli deputatlar, biz gündəliyin 5-ci məsələsinə keçirik. Bu, “Kredit ittifaqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Qanun layihəsini İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü hörmətli Anar Məmmədov təqdim edəcək. Anar müəllim, buyurun.

A.Məmmədov, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri. Bu layihənin birinci oxunuşunda müzakirə zamanı hörmətli həmkarlarımız kredit dərəcələrinin yüksək olması ilə bağlı fikir söyləmişdilər. Qaldırılan məsələlər, sözsüz ki, hər birimizi və cəmiyyətimizi narahat edən məsələlərdir. Amma hörmətli həmkarlar, kredit dərəcələrinin yüksək olması ilə bu layihənin bilavasitə heç bir əlaqəsi olmadığından, layihənin mətni olduğu kimi saxlanılmışdır. Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, qanun layihəsinə düzəlişlər prosedur xarakter daşıyır. Layihədə kredit ittifaqlarının hər bir borc alan haqqında məlumatı Kredit Bürosuna və Mərkəzi Bankda yaradılan mərkəzləşdirilmiş kredit reyestrinə təqdim etməsi nəzərdə tutulur. Bundan əlavə, bir sıra qanunlarda oxşar dəyişiklik olunub.

Hörmətli millət vəkilləri, birinci oxunuşda layihənin predmeti ilə bağlı hər hansı əlavə rəy və təklif olmadığından, sizi layihənin lehinə səs verməyə dəvət edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Anar müəllim, çox sağ olun.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun.

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, biz maddələr üzrə səsə qoymalıyıq. Layihədə cəmi 1 maddə var. Xahiş edirəm, bu maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.40 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.40 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyimizin sonuncu məsələsinə keçirik. Bu, 6-cı məsələ, İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, bu barədə birinci oxunuşda geniş məlumat vermişdim. 5-ci məsələ ilə üzvi surətdə bağlıdır. İnzibati Xətalər Məcəlləsində kredit reyestrləri və kredit ittifaqları haqqında məlumatın verilməməsinə görə cərimə sanksiyaları nəzərdə tutulur. Xahiş edirəm, ikinci oxunuşda səsə qoyasınız. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Əli müəllim, çox sağ olun.

Biz İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsindən də soruşmalıyıq. Anar müəllim, bununla bağlı sözünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur, ona görə, biz əvvəlcə qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 12.42 dəq.)

Lehinə 82

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Bu qanun layihəsi də 1 maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, bu maddəyə də münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.42 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, maddələr üzrə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, qanun layihəsinə ikinci oxunuşda bütövlükdə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.43 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim gündəliyimizdə məsələlərimiz bitdi. Bu gün, bildiyiniz kimi, yaz sessiyasının sonuncu iclasıdır. Konstitusiyanın 88-ci maddəsinin II hissəsinə uyğun olaraq, 81 deputat növbədənənar sessiyanın çağırılması üçün mənə müraciət edib. Mən bu barədə sərəncam imzalamışam və iyun ayında bizim növbədənənar sessiyamız olacaq.

Hörmətli həmkarlar, indi isə mən sizə yaz sessiyasının yekunları barədə qısa məlumat vermək istəyirəm. İlk öncə onu söyləyim ki, Milli Məclisin 2021-ci il yaz sessiyasında 14 iclas keçirilmiş, 88 qanun və qərar, o cümlədən 1 Konstitusiya qanunu qəbul edilmişdir.

Milli Məclis Konstitusiya ilə nəzərdə tutulan qanunvericilik səlahiyyətlərini tam həcmdə yerinə yetirmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin uzaqgörən daxili və xarici siyasətini parlament səviyyəsində dəstəkləmək üçün bütün tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Milli Məclisin yaz sessiyasının iclaslarında Nazirlər Kabinetinin 2020-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabat, Hesablama Palatasının illik fəaliyyəti haqqında hesabat, İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun məlumatı, İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin və bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarəti həyata keçirən müvafiq qurumun illik məruzələri dinlənilmişdir.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, uzun müddətdir ki, bütün dünya COVID-19 pandemiyasına qarşı mübarizə şəraitində yaşayır. Pandemiyanın törətdiyi problemlərə baxmayaraq, Milli Məclisin normal iş ahəngi qorunub saxlanmışdır. Komitə və komissiyaların əksər iclasları

videokonfrans formatında keçirilmişdir. Siz bunu hamınız yaxşı bilirsiniz, hamımız da iştirak eləmişik.

Parlamentin beynəlxalq əlaqələrinin inkişafı sahəsində də, düşünürəm, işlər uğurla davam etdirilmişdir. Bir çox xarici ölkələrin təmsilçiləri, o cümlədən səfirləri Milli Məclisdə olmuşlar. Milli Məclisin Sədri və deputatlarımız bir sıra beynəlxalq təşkilatların videokonfrans formatında keçirilən toplantılarında iştirak və çıxış etmişlər.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, bu sessiya ərzində mənim rəhbərliyim altında bir sıra rəsmi səfərlər də baş tutmuşdur. Aprelin 15-də və 16-da parlament nümayəndə heyəti Sankt-Peterburqda səfərdə olmuşdur.

Aprelin 15-də mən MDB Parlamentlərarası Assambleyasının Şura iclasında iştirak etmişəm. İclasda qurumun fəaliyyəti ilə bağlı bir sıra məsələlər müzakirə olunmuşdur. Elə həmin gün MDB Parlamentlərarası Assambleyasının təşəbbüsü ilə bir neçə beynəlxalq təşkilat tərəfindən beynəlxalq konfrans da keçirilmişdir. Konfrans “COVID-19 pandemiyası şəraitində qlobal çağırışlar və təhdidlər. Terrorizm və şiddətli ekstremizm” mövzusunda həsr edilmişdir.

Aprelin 16-da Azərbaycan parlament nümayəndə heyəti MDB Parlament Assambleyasının 52-ci plenar iclasında iştirak etmişdir. İclasda Assambleya tərəfindən hazırlanmış sənədlər müzakirə olunmuşdur.

Səfərin gedişində mən və nümayəndə heyəti Rusiya Federal Məclisi Federasiya Şurasının Sədri xanım Valentina Matviyenko, Qazaxıstan Parlamenti Senatının Sədri cənab Maulen Aşımbayev, Özbəkistan Ali Məclisi Senatının Sədri xanım Tənzilə Narbayeva, Moldova Parlamentinin Sədri xanım Zinaida Qreçanıy, Qırğızıstan Joqorku Keneşinin Sədri cənab Talant Mamıtov ilə görüşlər keçirmişik. Aparılan danışıqlarda ikitərəfli parlamentlərarası əlaqələr və

digər məsələlər müzakirə edilmişdir. Xüsusi ilə bütün bu görüşlərdə 44 günlük, Azərbaycan üçün Vətən müharibəsi olan hadisələr, Ermənistanın bu gün qələbədən sonra yaratdığı problemlər haqqında ətraflı məlumatlar verilmişdir.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, aprelin 28-də bir sıra ölkələrin parlament sədrlərinin onlayn görüşü keçirilmişdir. Tədbir “Beynəlxalq sülh və etimadın möhkəmləndirilməsində parlament üzvlərinin rolu” mövzusunda həsr edilmişdi.

Mən həmin görüşdə etdiyim çıxışda bildirdim ki, Ermənistan–Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi artıq tarixə qovuşmuşdur. Azərbaycan öz ərazilərini işğaldan azad etməklə BMT Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsini faktiki olaraq özü yerinə yetirmiş, ərazi bütövlüyünü, ədaləti bərpa etmişdir. Artıq 30 illik işğalın nəticələrini aradan qaldırmaq üçün irimiqyaslı proqramlar həyata keçirməyə başlanmışdır. Həmin görüşdə, hörmətli həmkarlar, Ermənistanın spikeri tərəfindən verilən məlumata Milli Məclis adından münasibətimizi də bildirmişdik.

Hörmətli həmkarlar, sizə məlum olduğu kimi, mənim rəhbərliyimlə Milli Məclisin nümayəndə heyəti mayın 17-dən 19-dək İtaliya Respublikasında rəsmi səfərdə olmuşdur. Mən bu barədə indi məlumat vermək istəmirəm. Çünki bu yaxında mən sizə məlumat vermişdim. Sadəcə, onu deyim ki, bir sıra görüşlər keçirilmişdir və həmin görüşlərdə də Azərbaycan həqiqətləri çatdırılmışdır.

Beləliklə, hörmətli həmkarlar, Milli Məclis yaz sessiyasını uğurla başa çatdırır. Bununla əlaqədar mən sizin hamınıza səmərəli iş üçün təşəkkür edirəm.

Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin 2021-ci il yaz sessiyasını bağlı elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

31 may 2021-ci il

Elşad Mirbəşiroğlu. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Azərbaycan Respublikası qanunu layihəsinin müzakirəsi zamanı sözügedən büdcə ilinin spesifikasiyası ciddi şəkildə nəzərə alınmalıdır. Belə ki, əgər ilin əvvəlindən etibarən qlobal miqyasda ciddi səhiyyə və sosial-iqtisadi böhrana səbəb olan COVID-19 pandemiyası ilə mübarizədə ciddi preventiv siyasətlərin tətbiqi dövlət gündəliyinin əsasını təşkil etsə də, ilin üçüncü rübündən etibarən haqlı savaşı, II Qarabağ müharibəsi vəziyyətdə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərdi.

Müzakirə edilən 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrasına dair qanun layihəsi dəyişən qlobal (COVID-19 pandemiyası) və xüsusilə də regional (Vətən müharibəsindəki qələbə doğrultusunda dəyişən regional maraqlar) çağırışlar fonunda fors-major funksiyaların kifayət qədər həssaslıqla diqqət mərkəzində saxlanıldığının bariz nümunəsidir.

Mən 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsində diqqəti 2.2. “Müdafiə və milli təhlükəsizlik” bölməsi üzrə xərclərə və onların səmərəli realizasiyasına yönləndirmək istərdim. Çünki bir qayda olaraq, bu istiqamət dövlət başçısı tərəfindən daima strateji xətt kimi prioritetləşdirilmiş və nəticə etibararı ilə Vətən müharibəsində haqlı savaşda qələbəmizin əsas determinantlarından biri kimi öz təsdiqini tapmışdır.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsinə əsasən dövlət büdcəsinin xərcləri 27492,2 milyon manat nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da

təsdiq edilmiş ilkin proqnoza nisbətən 597,5 milyon manat və ya 2,2 faiz çoxdur.

“Müdafiə və milli təhlükəsizlik” bölməsi üzrə xərclər ilkin təsdiq edilmiş məbləğlə müqayisədə 49,4 milyon manat və ya 1,3 faiz azaldılaraq 3804,2 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulmuşdur.

Bölmənin tərkibində 4 köməkçi bölmədə təsdiq edilmiş məbləğlə müqayisədə azalma, 1 köməkçi bölmə üzrə isə artım nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, “Müdafiə qüvvələri” köməkçi bölməsi üzrə 51,9 milyon manat və ya 3 faiz, “Sərhəd xidməti” köməkçi bölməsi üzrə 5,8 milyon manat və ya 2 faiz, “Müdafiə və milli təhlükəsizlik sahəsinə aid edilən digər fəaliyyətlər” üzrə 138,2 min manat və ya 0,01 faiz, “Müdafiə və milli təhlükəsizlik sahəsində tətbiqi tədqiqatlar” köməkçi bölməsi üzrə 95,8 min manat və ya 2,5 faiz azalma, “Milli təhlükəsizlik” köməkçi bölməsi üzrə isə 8,5 milyon manat və ya 3,6 faiz artım nəzərdə tutulur.

Hesab edirəm ki, təkcə 2020-ci ilin dövlət büdcəsi deyil, bütövlükdə, 2003-cü ildən bu yana büdcə planlaşdırılması və onun icrası öz məntiqi nəticəsini vermişdir. Belə ki, məhz sözügedən dövr ərzində dövlət büdcəsinin 2.2. “Müdafiə və milli təhlükəsizlik” bölməsi üzrə xərclərin dinamikası artan stabilliyi ilə müşahidə edilmişdir. Konkret olaraq qeyd etsək, ölkənin müdafiə potensialının gücləndirilməsi və Silahlı Qüvvələrin maddi-texniki təminatının daha da yaxşılaşdırılması məqsədi ilə 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin xərcləri 16,8 faiz (4.425.4 milyon manat) təşkil etmişdir ki, bu da 2019-cu ilin dövlət büdcəsi ilə müqayisədə 31,6 faiz (təqribən 1 milyard manatın üzərində) çoxdur.

Təhlillər göstərir ki, 2020-ci il dövlət büdcəsində müdafiə xərclərinə əlavə ayrılmış vəsaitlər əsas etibarilə:

- yeni hərbi texnikanın alınması;
- ön cəbhəyə ezam olunmuş hərbi qulluqçu və səfərbərliklə hərbi xidmətə çağırılmış zabıt və gizir vəzifələrinə təyin edilmiş heyətin əlavə pul təminatı;
- Silahlı Qüvvələrə səfərbərliklə çağırılmış əsgər vəzifələrinə təyin edilmiş heyətə xidmət etdiyi müddətdə aylıq vəzifə maaşı və ona müəyyən edilmiş aylıq əlavənin ödənilməsi qarşılanmışdır.

Digər tərəfdən, 2.2. “Müdafiə və milli təhlükəsizlik” alt xərc istiqamətləri üzrə 2020-ci il dövlət büdcəsində proqnozlaşdırma 2.2.1. “Müdafiə qüvvələri”, 2.2.2. “Milli təhlükəsizlik” və 2.2.3. “Sərhəd xidməti” özünü əhəmiyyətli dərəcədə doğrultmuşdur. Hər üç alt istiqamət üzrə proqnozla icra rəqəmləri təhlil edildikdə fərq faiz etibarı ilə müvafiq olaraq 1,5, 2,1 və 0,2 faiz olmuşdur ki, bu da müharibə vəziyyətində olduqca önəmli amil kimi qiymətləndirilməlidir.

2.2.4. “Müdafiə və milli təhlükəsizlik sahəsində tətbiqi tədqiqatlar” və 2.2.5. “Müdafiə və milli təhlükəsizlik sahəsinə aid edilən digər fəaliyyətlər” üzrə də analoji tendensiyanı görmək mümkündür.

Ümumiyyətlə, 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası bizə həm də dövlət başçısının müharibə iqtisadiyyatını kifayət qədər ciddi strateji dayaqqlar əsasında qurduğunu deməyə imkan verir.

Postmüharibə dövrü bizim üçün dövlət büdcəsinin planlamasında müdafiə və milli təhlükəsizlik xərcləri istiqamətində strateji həssaslığı davam etdirməyi zəruriləşdirir.

Malik Həsənov. Bu günlərdə hər birimiz möhtəşəm, şərəf dolu tarixi günlər yaşayırıq. Artıq yeddinci aydır ki, xalqımızın, ordumuzun həmrəyliyi və cənab Ali Baş Komandanımızın öndərliyi ilə erməni işğalçıları torpaqları-

mızdan qovulmuşdur və yeni – qayıdış və quruculuq mərhələsinə qədəm qoymuşuq. Zəfər tariximizdə Şuşanın işğaldan azad edilməsinin müstəsna yeri vardır. Şuşanın azad edilməsi hərbi-strateji, siyasi, ən əsas isə mənəvi önəm daşıyır. Təsadüfi deyildir ki, məhz Şuşanın azad edilməsindən dərhal sonra erməni dövləti kapitulyasiya aktına imza atdı. Möhtərəm cənab Prezidentimiz 7 ay ərzində 3 dəfə Şuşaya səfər etmişdir. May ayının 12–13-də Şuşada “Xarıbülbül” festivalının yenidən keçirilməsi mədəniyyət tariximizdə yeni səhifə açdı.

Bu gün Şuşa şəhəri ilə bağlı müzakirəmizə təqdim edilən sənəd nadirliyi ilə seçilir. Bu layihənin qəbulundan sonra Şuşa şəhərinə tarixi qoruq statusu veriləcəkdir ki, bu da şəhərin gələcək inkişafı üçün yeni imkanlar yaradacaqdır. Hesab edirəm ki, növbəti mərhələdə bizim əsas fəaliyyət istiqamətlərimizdən biri Şuşa şəhərinin YUNESKO-nun tarixi irs siyahısına salınması olmalıdır və artıq bu işlə məşğul olmağa, səlahiyyətli qurumları bu istiqamətdə səylərini artırmağa çağırıram.

Hesab edirəm ki, işğaldan azad olunan torpaqlarda qoruq və yasaqlıqların salınmasına ciddi fikir verməliyik. Bu, həm təbii resursların mühafizəsi, eləcə də turizm potensialının inkişafı baxımından önəmlidir. Düşünürəm ki, işğaldan azad olunan torpaqlarımızın təbii resurslarının, tarixi-memarlıq abidələrinin təbliği və dünyaya tanıtılması düşmənlə ideoloji sahədə apardığımız mübarizədə qələbəmizin təmin edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Bu günlərdə Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun əməkdaşları Zəfər yolu ətrafında 1 günlük ekspedisiya zamanı 40-a yaxın arxeoloji abidə aşkar etmişlər. Gün ərzində bu sayda abidələrin aşkar olunması bölgədə tarixi abidələrin zənginliyindən xəbər verir. Hesab edirəm

ki, bu məsələyə həssaslıqla yanaşılmalı və qısa müddət ərzində və sürətlə həmin abidələrdə tədqiqat işləri aparılmalıdır. Qeyd olunan abidələr üzərində tədqiqatlarla yanaşı, burada xüsusi kompleksin yaradılması məqsədəuyğun olardı.

* * *

Bu gün müzakirəmizə təqdim edilən 2020-ci il üzrə Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsinin icrasına dair hesabat kifayət qədər geniş və əhatəli tərtib olunmuşdur və büdcənin icra vəziyyəti barədə aydın təsəvvürlərin formalaşmasına imkan verir. 2020-ci il büdcə baxımından olduqca mürəkkəb bir il olmuşdur. Bütün dünyada pandemiya səbəbli iqtisadi kiçilmələr milli büdcələr üzərinə kifayət qədər yük qoymuşdur. Eyni zamanda, ötən il həm də torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda apardığımız Vətən müharibəsi zamanı müdafiə xərclərimizi kifayət qədər artırmışdır. Bütün bunlara baxmayaraq, təqdim edilmiş sənədə əsasən ölkə iqtisadiyyatının inkişaf etməsini görürük ki, bu da təqdirəlayiqdir. Bütün büdcə öhdəliklərinin icrasını təmin etməyə nail ola bilməyimiz xüsusi vurğulanmalıdır. Pandemiyanın meydana gətirdiyi reallıqlar, müdafiə xərclərinin artması, əsas ixrac məhsulumuz olan neftin kəskin ucuzlaşması, turizm və digər neftdən kənar sahələrin iflic vəziyyətə düşməsi kontekstində sosial cəhətdən həssas əhali qruplarına, kiçik və orta sahibkarlara ardıcıl dövlət dəstəyinin göstərilməsi və əvvəlcədən planlaşdırılması mümkün olmayan tədbir və xərclərə rəğmən, qalığ büdcə vəsaitinin formalaşması düzgün aparılmış iqtisadi siyasətin təzahürü kimi dəyərləndirilməlidir. Heç bir mübaliğəyə varmadan qeyd edə bilərəm ki, 2020-ci büdcə ili ərzində aparılmış büdcə siyasəti

büdcə ölkələri sırasında nümunəvilərdən hesab edilə bilər.

Ölkə iqtisadiyyatını inkişaf etdirməkdən ötrü ən perspektivli sahə kənd təsərrüfatı hesab edilə bilər. Son illər bu sahənin inkişafına diqqətin artması müşahidə edilir, bu sahəyə dövlət vəsaiti qoyuluşu, eləcə də müxtəlif mənbələr hesabına yatırımların həcmi xeyli dərəcədə genişlənməmişdir. Bununla belə, hələ də bir sıra problemlər qalmaqdadır. Həmin problemlər sırasında kənd təsərrüfatına verilən subsidiyaların həcmi artırılması və onların verilmə mexanizmlərinin sadələşdirilməsi məsələsi olduqca aktualdır. 2020–2021-ci illər üzrə kənd təsərrüfatı mövsümündə Cəlilabad rayonu üzrə cəmi 22000 fermer tərəfindən subsidiya üçün 38000 müraciət edilmişdir ki, onlardan hazırədək 11753 fermerin 25269 müraciətinə müsbət cavab verilərək, fermerlərə subsidiyalar tam ödənilmişdir. Lakin 10247 fermer tərəfindən edilmiş 12731 müraciətə hələ də münasibət bildirilməmiş, onlara subsidiyalar ödənilməmişdir. Həmin müraciətlərdən 6414 nəfər hüquq müəyyənedici sənədi, yəni torpaq aktlarını yaşadıkları inzibati ərazi dairəsi üzrə nümayəndəliklərdən subsidiya almaq üçün arayışlar alaraq təqdim etmişlər. Qalan 3833 vətəndaşın isə müxtəlif səbəblərdən hələ də subsidiyaları ödənilməyib. Bu gün subsidiyaların verilmə mexanizmi xeyli mürəkkəbdir və hesab edirəm ki, sadələşdirilmə istiqamətində uyğun, uğurlu bir variant düşünülməlidir.

Bu sahə üzrə toxunmaq istədiyim digər vacib bir məsələ son illər müşahidə etdiyimiz mənfəi tendensiyalardan olan ümumi icma istifadəsində olan öyrüş sahələrinin təyinatının dəyişdirilərək əkin sahələrinə çevrilməsi ilə bağlıdır ki, bu da heyvandarlığın inkişafına olduqca sarsıdıcı zərbə vurmaqla, yem istehsalı prosesini iflic edir. He-

sab edirəm ki, bu kimi tendensiyalara artıq son qoyulmalı, bu sahəyə nəzarət artırılmalıdır.

Nigar Arpadarai. Bu gündən etibarən, pandemiya ilə uzun müddət mübarizə tədbirlərindən sonra karantin şərtlərində növbəti yumşalma qüvvəyə minir. Azərbaycanda açıq havada maska tələbi ləğv edilir, metro, ticarət mərkəzləri və idman zalları açılır. Bu məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması məqamına gəlməyimiz üçün aylardır ki, çalışan bütün qurumlara, fədakar həkimlərimizə, zəhməti olan bütün insanlara təşəkkür edirəm. Azərbaycan pandemiya ilə mübarizədə ilk günlərdən öndə olub, vaxtında tədbirlər görülüb, modul tipli xəstəxanalar açılıb, avadanlıqlar alınıb, vaksinasiyaya başlanılıb. Böyük həcmdə iş görülüb.

Amma bir məqama diqqətinizi yönəltmək istərdim. Qəbul olunan qərara görə idman zalları və bəzi müəssisələrə giriş ancaq vaksinasiyanı təsdiq edən COVID pasportu alanların üzünə açıq olacaq. Yəni idman zalları allergiya, müəyyən digər xroniki xəstəliklərin üzündən və ya sağlamlıq vəziyyəti ilə bağlı (məsələn, hamilə qadınlar) vaksinasiya prosesindən keçə bilməyən və ya sadəcə, şəxsi qərarı ilə vaksinasiyadan keçmək istəməyən sağlam gənclərimizin üzünə bağlı olacaq. Bu tipli istənilən qərar məhdudiyyətdir, ona görə onun arxasında ciddi əsaslandırma olmalıdır. Bu qərarın arxasında rəqəmlərlə əsaslandırılmış bir izahat varmı ki, məhz idman zallarına giriş zamanı COVID pasportunun təqdimatı virusun yayılmasının qarşısını alır. Belə analitik izahat, əsaslandırma olmasa, bu, sadəcə, bürokratik əngələ çevriləcək və daha çox ziyan vuracaq, çünki daha az adamın idman zallarına getməsinə gətirib çıxaracaq.

Digər tərəfdən, bütün dünyada və Azərbaycanda

mövcud olan praktikaya görə, bir sıra sağlamlıq və idman mərkəzlərinə giriş üçün sağlamlıq haqqında arayışın təqdim olunması qaydası var. Yüzlərcə digər xəstəlik var ki, onunla bağlı idman zalına giriş məhdudlaşdırılır (bu, dəri xəstəlikləri ola bilər və sair) və COVID bu yüz xəstəlikdən biridir. COVID pasportunun əlavə prosedur kimi təqdim olunması dövlətin resurslarından yanlış istifadədir. Bu, aidiyyəti qurumlarda çalışan insanların vaxt itkisi və lazımsız bürokratiyanın yaradılmasıdır.

Ümumiyyətlə, hesab edirəm ki, bu qərarın arxasında insanların sağlamlığını qorumaq kimi xeyirxah məqsədin olmasına baxmayaraq, COVID pasportunun əsassız tətbiqi vətəndaşların hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına gətirə bilər. Heç kimin şübhəsi yoxdur ki, dövlət bunu vətəndaşları qorumaq üçün edir, amma pandemiya ilə mübarizə tədbirləri çərçivəsində qəbul olunan qərarların arxasında əsaslandırma olmalıdır. Operativ qərargahdan xahiş edirəm ki, bunu nəzərə alsın.

* * *

Azərbaycan Respublikası 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsi haqda dolğun məlumata görə təşəkkür edirəm. 2 sualım var.

1. 1.19-cu bənd – büdcə təşkilatlarının ödənişli xidmətlərindən daxilolmalar. Proqnozlaşdırılan rəqəm 800 milyon, icra olunan 596 milyon, yəni 2020-ci ildə icra rəqəmi arasında fərq 25 faiz azdır. Bunun səbəbini soruşmaq istərdim, çünki kəskin azalmadır.

2. İkinci mövzu qüvvədə olan büdcə vəsaitlərinin xərclənməsi qaydalarına aiddir. Mən öz təcrübəmə istinadən söyləmək istəyirəm, könüllülük fəaliyyəti zamanı könüllülərə çəkilən xərclər var ki, onların tanınması ilə

bağlı mexanizm mövcud deyil. Ölkəmizdə könüllülük çox inkişaf edib, bu həm “ASAN könüllüləri”, irimiqyaslı tədbirlərə cəlb olunan könüllülərdir, minlərcə insan cəlb olunur, dövlət qurumlarına kömək edirlər. Yəni bu fəaliyyət növü geniş yayılıb. Onların xərclərini (geyim, nəqliyyat, rəbitə, təlimlər və sair) təşkilatlar çəkir. Həmin fəaliyyət üzrə büdcədən istifadə qaydaları mövcud deyil. Bu, sonradan təşkilatlar üçün problem yaradır.

Könüllülük fəaliyyəti çox önəmli və dövlət, cəmiyyət üçün faydalı fəaliyyət növüdür, ona görə də biz onun daha da inkişaf etməsi üçün şərait yaratmalıyıq.

Rüfət Quliyev. 2020-ci ilin büdcəsinin müzakirəsi göstərdi ki, ötən il Azərbaycan 3 mühüm vəzifənin öhdəsindən uğurla gəlib. Birincisi odur ki, pandemiya şəraitində ölkəmiz ən az zərər çəkən ölkələrdən biri oldu. Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi qabaqçılıq tədbirlər imkan verdi ki, biz bu bəla ilə məqsədyönlü mübarizə aparaq və hər sahədə sabitliyi qoruyub saxlayaq.

İkinci məsələ neftin qiymətlərinin düşməsinə baxmayaraq, makroiqtisadi göstəricilərimiz cüzi zəiflədi və dinamik inkişafımız davam etdi, nəzərdə tutulan layihələr həyata keçirildi.

Üçüncü məsələ tarixi mahiyyət daşıyır və 44 günlük müharibədə cəhanşümul qələbəmizlə bağlıdır. Bu zəfər bir daha sübut etdi ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı, müzəffər ordumuz nəyə qadirdir. Bütün bu müsbət məqamlarla yanaşı, bir deputat kimi mənə narahat edən bəzi məsələlərə də toxunmaq istəyirəm.

Birinci məsələ Qarabağ müharibəsi şəhidlərinin ailələri, qaziləri və müharibə iştirakçıları ilə bağlıdır. Vurğulamaq istəyirəm ki, biz deputatlara bu kateqoriyadan olan insan-

lardan bəzən onlara olan laqeyd münasibətlərdən çoxsaylı şikayət ərizələri daxil olur. Ərizələrdə, əsasən, iş tapmaq, əlillik dərəcələrinin təyin olunması prosesində yol verilən süründürməçilik hallarından, mənzil problemlərindən bəhs olunur. Araşdırmalar şikayətlərin çox böyük əksəriyyətinin həqiqətə uyğunluğunu göstərir. Bu məsələlərlə bağlı təklif edirəm ki, əlillərlə bağlı qanuna dəyişiklikləri nəzərdə tutan yeni qanunun qəbulu tez bir zamanda baş tutsun ki, qazilər və müharibə iştirakçıları aylarla növbə gözləməsinlər. Həmçinin onlara pensiya müraciət etdikləri gündən hesablınsın. Çünki onların maddi durumu bunu qaçılmaz edir.

Yaxşı olar ki, özəl müəssisələrin hərəsində şəhid ailələrinin bir üzvü, bəzi qazilər, müharibə iştirakçıları işlə təmin olunsunlar və onların sosial sığorta ödənişləri dövlət hesabına həyata keçirilsin. Belə olan təqdirdə işəgötürən də maraqlı olacaq ki, işçi üçün sığorta ödənişi etməsin.

Toxunmaq istədiyim digər məsələ mazutun qiyməti ilə əlaqədardır. Son günlər bəzi sahibkarlardan şikayətlər daxil olur ki, işlərin qızgın vaxtı olan may ayında mazutun bir tonunun qiyməti birdən-birə 300 manatdan 720 manata qalxıb. Bu da emal sahəsi ilə məşğul olanları çıxılmaz vəziyyətə salıb. Çünki onların obyektlərinin yaxınlığından ya qaz xətti keçmir, ya da qaz xətti varsa, təzyiqi aşağı olduğundan ondan istifadə etmək olmur. Buna görə də sahibkar fəaliyyətini dayandırmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalıb. Nəzərə alsaq ki, ölkə üzrə mazutdan istifadə edən sahibkarların sayı o qədər də çox deyil, məqsədə uyğun olardı, onların dəqiq qeydiyyatı aparılsın və mazut onlara əvvəlki qiymətlərlə satılsın.

Şəhər əhalisində böyük narahatlıq doğuran problemlərdən biri də heç bir qayda-qanun gözləmədən yollarda şütüyən çoxsaylı skuter, motosiklet, moped və bu qəbildən olan

kiçikgüclü nəqliyyat vasitələri ilə bağlıdır. Bu tipli nəqliyyat vasitələri, əsasən, sifarişlərlə evlərə, ofislərə və s. qida, digər ərzaq məhsulları daşımaqla məşğuldurlar ki, bunların da sayı pandemiya qadağaları ilə əlaqədar son vaxtlar dəfələrcə artıb. Onların qaydasız hərəkətləri yollarda çoxsaylı qəzalara səbəb olur və hətta piyadalar da bundan əziyyət çəkirlər.

Bu səbəbdən də şikayət ərizələri səngimək bilmir. Araşdırmaların göstərdi ki, belə nəqliyyat vasitələrinin nə qeydiyyatları, nə də dövlət nömrə nişanları var. Buna görə də onların təqsiri üzündən baş verən qəzaların, pozuntuların təhqiqi böyük çətinliklər yaradır. Bu qəzalarda xəsarət alanlar, həyatını itirənlər xüsusi ilə də elə onların sürücüləri arasında çoxluq təşkil edir. Baş vermiş qəzalarda xəsarət alanların, həyatlarını itirənlərin sayı ilə əlaqədar mən bu yaxınlarda Respublika Baş Dövlət Yol Polisinin rəisinə müraciət etmişəm ki, dinamikanı izləyə bilək və müvafiq tədbirlərin görülməsi üçün aidiyyəti qurumlara təkliflər təqdim edək.

Hesab edirəm ki, bu nəqliyyat vasitələrinin qanunazidd hərəkətlərinin qarşısının alınması üçün mövcud qanunvericiliyə dəyişikliklər edilməli və onlar digər nəqliyyat vasitələri kimi qeydiyyata alınmalı, dövlət nömrə nişanlarına malik olmalıdırlar. Həmçinin onların sürücüləri hökmən sürücülük vəsiqələrinə sahib olmalı və nəqliyyat vasitələri onların yaşayış yerləri üzrə qeydiyyata alınmalıdır. Belə olan təqdirdə, biz bu ikitəkərli qəza kabuslarının bəlasından qoruna bilərik.

Diqqətinizə çatdırmaq istədiyim vacib bir məsələ isə Lənkəran rayonunun Ürgə kəndinin içməli su problemidir. Belə ki, bu kənddə su kəməri yoxdur və uzun illərdir, əhali həyətlərində qazdıqları fərdi su quyularının keyfiyyətsiz suyundan istifadə edir. Maraqlıdır ki, bu kəndlə eyni

bələdiyyəyə daxil olan və ondan cəmi 1500 metr məsafədə yerləşən Göyşaban kəndinə isə çoxdandır ki, Xanbulan su anbarından su xətti çəkilib. Ürgə kəndi isə bu imkandan məhrumdur. Kənd əhalisinin müxtəlif instansiyalara ünvanladığı çoxsaylı müraciətlər, bir qayda olaraq, nəticəsiz qalıb. Hətta rayon rəhbərliyinin də aidiyyəti qurumlara müraciətlərinə reaksiya verən olmayıb. Bu kənddə 2500-dən yuxarı əhali yaşayır. Bunların arasında 4 şəhid ailəsi, 4 nəfər qazi və 16 Qarabağ müharibəsi iştirakçısı var. Keçən ay keçirdiyim qəbulda kəndin şəhid ailələrinin nümayəndələri, bir qrup qazisi və əhalisi iştirak etmiş, su məsələsi ilə əlaqədar 675 nəfər sakinin imzaladığı kollektiv ərizəni təqdim etmişlər. Bir deputat kimi, mən də ərizənin surətini deputat sorğusu ilə birlikdə “Azərsu” ASC-nin rəhbərliyinə göndərilib, müsbət cavabını gözləyirəm. Məsələnin həlli ciddi nəzarətimdədir və bu məqsədlə bütün imkanlardan istifadə edəcəyəm ki, seçicilərim çarəsiz durumda qalmasınlar.

Bu sadaladığım problemlərin həlli üçün hökumətə müraciət edir və xahiş edirəm ki, zəruri tədbirlərin görülməsi özünü çox gözlətməsin.

Qanun layihəsini bəyənir və qəbul edilməsinin lehində səs verirəm.

Sahib Aliyev. Mən Respublika Günündə, demək olar ki, bütünlüklə Qarabağın gələcəyini dəyişəcək olaydan – yeni Ağdamın təməlinin qoyulmasından və o fonda gedən proseslərdən danışmaq istəyirəm.

Bəli, Prezidentimiz təməlqoyma törənində çox doğru buyurdu, biz müstəqil olmasaydıq, indi baş verənləri heç ağıla gətirmək mümkün deyildi. Məhz dərin ağıla, üstün zəkaya dayanan müstəqil siyasətin nəticəsidir ki, Qafqazın Xirosiması adlandırılan bir şəhərin xarabalıqları üzərində,

layihəsindən də görüldüyü kimi, ekoloji standart və infrastrukturun mükəmməlliyi baxımından təkə Azərbaycanla deyil, bütün regionda ən yaşamalılı yer olacaq, əvvəlkindən daha gözəl və daha möhtəşəm bir Ağdam salınır.

Ağdamın, digər yaşayış məskənlərimizin altını-üstünə çevirənlər, oralarda daş üstə daş qoymayanlar və onları öz sivilizasiyalarının bir parçası sanaraq davamlı dəstəkləyənlər yığıqları o daşları ətkələrindən tökməli, yeni reallığın fəlsəfinə uyğun hərəkət etməlidirlər. Həmsədr dövlətlərdən ikisi artıq bitmiş münaqişənin, özlərinin dediyi kimi, “uzunmüddətli siyasi həlli”ndənsə, Azərbaycanla Ermənistan arasında böyük sülh anlaşmasının bağlanmasından danışmalıdırlar ki, onun da yolu hər iki tərəfin bir-birinin torpaq bütünlüyünü tanımalarından keçir.

Dövlətimizin başçısının verdiyi bəyanatlardan da görüldüyü kimi, Azərbaycan buna hazırdır. Ermənistana guya canı yanmış kimi davrananlar qonşularını, nifrət xəstəliyinə yoluxdurulan toplumu sülhə hazırlamalıdırlar. Həm də ona görə ki, həmin toplumun xəstələndirilməsində onların da rolu az deyil.

Amma təəssüf ki, bir sıra hallarda onun əksini edirlər. Paradoksal səslənəcək, ancaq görünən budur ki, Azərbaycanla Türkiyə və bir də, bəlkə Gürcüstandan başqa Ermənistanın normal qonşuluq prinsiplərinə, qarşılıqlı faydaya dayanan siyasət yeridən müstəqil dövlətə çevrilməsini heç kim istəmir. Həm də forpost üzərində təsirləri olması səbəbindən böyük güclərin, belə demək mümkünsə, dövrəsində fırlanan hay diasporuna belə bu, əl vermir. Çünki Ermənistan müstəqil olarsa, onda onların rəsmi İrəvana təsirləri və demək, həmin güclər üçün dəyərləri də azalır.

Ona görə də bir daha vurğulayıram, əgər, doğrudan da, Ermənistana canları yanarsa, Minsk qrupuna həmsədrlik

edənlər ona dəstək adı altında regionda gərginliyin qorunub saxlanmasına çalışmamalıdırlar.

Azərbaycan–Ermənistan sərhədindəki vəziyyətlə bağlı onların, özəlliklə də Fransanın ortaya qoyduğu mövqe məhz bundan – gərginliyin qalmasında maraqlı olmalarından xəbər verir. Həmsədrlərin üçü də, ilk növbədə də Rusiya gözəl bilir ki, Azərbaycan özünün keçmiş SSRİ dönəmindəki sərhədlərinin digər MDB ölkələri kimi “uti Possidetis iuris”, yəni səninki səndə, mənimki məndə prinsipi üzrə bərpasını istəyir və məhz bu prinsipə dayanaraq qarşı tərəflə delimitasiya, demarkasiya danışıqlarına hazırdır. Hazır olmayan Ermənistan və belə görünür ki, havadarlıq adı altından ona geosiyasi təsir aləti kimi yanaşanlardır.

Səttar Möhbəliyev. Bildiyiniz kimi, ötən il ölkə iqtisadiyyatı üçün sosial-iqtisadi cəhətdən kifayət qədər mürəkkəb dövr olub. Bu da bütün dünyada baş vermiş proseslərdən irəli gələn məsələdir. Bu, əsasən, qlobal koronavirus pandemiyası və onun ölkə iqtisadiyyatı üçün yaratdığı mənfi fəsadlardır. Pandemiyanın mənfi təsirləri, neftin qiymətində müşahidə olunan dalğalanma ölkədə iqtisadi fəallığın azalmasına, turizmin, nəqliyyat sektorunun, habelə pərakəndə ticarətin əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşməsinə səbəb olmuşdur. Mənfi təsirin azaldılması üçün xüsusi olaraq vəsaitlər ayrılmışdır.

Baxmayaraq ki, 2020-ci il bütün ölkələr üçün iqtisadi sahədə ağır olub, Azərbaycan digər dövlətlərə nisbətən bu vəziyyətdən daha az itki ilə çıxıb. Ölkədə istehsal edilən ümumi daxili məhsulun həcmi təqribən 4 faizdən bir qədər çox azalıb. Lakin o da məlumdur ki, qeyri-neft sənayemiz 11 faizdən çox artıb. Bu da real iqtisadiyyatın, qeyri-neft iqtisadiyyatının inkişafı deməkdir.

Kənd təsərrüfatı 2 faiz artmışdır. 2020-ci ildə bütün sosial proyektlər həyata keçirildi. Ölkə Prezidentinin müvafiq sərəncamına əsasən ilin əvvəlində bütün pensiyalar ölkə üzrə 16,6 faiz indeksasiya olunub artırılmışdır. Ümumiyyətlə, 2020-ci ildə pensiya ödənişləri 2019-cu illə müqayisədə 20 faiz, sosial müavinətlər 15 faiz artdı. Aparılan islahatlar nəticəsində Azərbaycan həm minimum, həm də orta pensiyanın alıcılıq qabiliyyəti indeksinə görə MDB məkanında lider mövqelərdədir.

Ünvanlı sosial yardımın əhatə dairəsi genişləndirilmişdir. Ötən il ərzində 77 min ailənin 322 min üzvünə ünvanlı yardım ödənilmişdir, bu da 2019-cu illə müqayisədə 15 faiz çoxdur. Orta aylıq ödənilən məbləğ 240 manata çatmışdır.

Məlum olduğu kimi, ölkə Prezidentinin tapşırığına əsasən pandemiya dövründə həssas təbəqədən olan insanlara dəstək tədbirləri icra olundu. 600 min işsiz, qeyri-formal çalışan şəxslərə dörd dəfə 190 manat ödəmə proqramı icra olundu. Bu məqsədlər üçün 450 milyon manat vəsait sərf olundu.

Məşğulluq proqramları da davamlı şəkildə icra olunub və məşğulluq mərkəzləri tərəfindən 100 min nəfər işlə təmin edilib, 12 min ailə isə özünüməşğulluğa cəlb olunub. Bu proqramların icrası bundan sonra da davam etdiriləcək.

Koronavirus, əlbəttə ki, bütün dünya üçün böyük sınaq idi. Ölkə Prezidentinin bu sahədə də göstərişləri uğurla həyata keçirilir. Operativ tədbirlər nəticəsində yeni xəstəxanalar tikildi, laboratoriyalar alındı, həkimlər səfərbər olundu. Koronavirus xəstələrinə qulluq edən həkimlərin maaşları artırıldı, onlar əmək haqlarının 3–5 misli həcmində maaş aldılar. Koronavirusdan əziyyət çəkən insanlara bir neçə milyard manat dəyərində sosial paket yardım kimi göstərildi.

COVID-19-la mübarizəyə birbaşa olaraq 644 milyon manata qədər vəsait sərf olunmuşdur. Bu il üçün büdcədə 261 milyon manat nəzərdə tutulub. Nəzərə alınmalıdır ki, bir çox işlər artıq ötən il ərzində görülmüşdür. Məlumdur ki, bütün mənbələr və maliyyə imkanları nəzərə alınaraq, iqtisadiyyata, ümumilikdə, təqribən 2,5 milyard manatlıq dəstək göstərilmişdir.

Qeyri-əlverişli mühitə və çətinliklərə baxmayaraq, 2020-ci ilin dövlət və icmal büdcələrinin icrası müsbət dinamika ilə səciyyələnib. Ölkədə həyata keçirilən sosial-iqtisadi islahatlar, o cümlədən kölgə iqtisadiyyatının, qeyri-formal məşğulluğun səviyyəsinin azaldılması və şəffaflığın artırılması istiqamətində görülən tədbirlər, idxal əməliyyatlarına nəzarət tədbirlərinin gücləndirilməsi kimi amillər ötən il də ölkənin gəlirlərinin formalaşdırılmasında mühüm rol oynamışdır.

2020-ci ildə dövlət büdcəsinin gəlirləri 24,1 milyard manat proqnoza qarşı 24,7 milyard manat və ya 102,3 faiz, xərcləri isə 26,4 milyard manat və ya 96,1 faiz icra olunub. Dövlət büdcəsinin kəsiri 1,7 milyard manat təşkil edilib ki, bu da proqnozdan 1,6 milyard manat və ya 48,4 faiz azdır.

Büdcə kəsirinin proqnoza qarşı azalması ilk növbədə fiskal orqanlar tərəfindən dövlət büdcəsinə daxilolmaların artırılmaqla təmin edilməsi və dövlət büdcəsinin xərclərinin qənaətlə icra olunması hesabına yaranıb. Belə ki, Dövlət Vergi Xidməti tərəfindən dövlət büdcəsinə 7,4 milyard manat vəsait təmin edilib ki, bu isə proqnoza nisbətən təxminən 200 milyon manat çoxdur. Gömrük komitəsi büdcəyə 108 milyon manat artıq vəsait köçürüb.

Büdcə təşkilatlarının büdcədən kənar daxilolmalar üzrə dövlət büdcəsinə 600 milyon manata yaxın vəsait daxil olub.

Yuxarıda qeyd olunanlara əsaslanaraq demək olar ki,

işlənilmiş bütün proqramlar, əsasən, uğurla icra olunub. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycanın kredit reytingi beynəlxalq qurumlar tərəfindən artırılmışdır.

Ölkə Prezidentinin rəhbərliyi ilə ölkədə iqtisadi və hərbi potensialın artırılması, beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi və beynəlxalq arenada mövqelərimizin möhkəmləndirilməsi istiqamətində siyasət, dövlət və ordu quruculuğu 44 gün davam edən Vətən müharibəsində parlaq qələbə qazanılmasını, işğal altındakı torpaqlarımızın azad olunmasını təmin etmişdir. Dövlət başçısının bizim qarşımızda qoyduğu əsas vəzifələrdən biri işğaldan azad olunmuş ərazilərdə bərpa işlərinin həyata keçirilməsi, həmin regionda müvafiq infrastrukturun yaradılmasıdır. Bununla əlaqədar, 2021-ci ilin dövlət büdcəsində kifayət qədər böyük həcmdə pul vəsaiti nəzərdə tutulmuşdur.

Məlum olduğu kimi, möhtərəm Prezident xərclərə nəzarətin gücləndirilməsini tələb etmişdir. Hesab edirəm ki, nəzarət tədbirlərinin daha səmərəli həyata keçirilməsi üçün bu işə geniş ictimaiyyət cəlb olunmalıdır.

Vüqar İskəndərov. Hökumətin 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında sənədini mükəmməl sənəd sayıram. Bütün dünya, o cümlədən ölkəmiz üçün çətin keçən bu ildə hökumətimiz bu imtahandan maksimum uğurla çıxdı. Hökumət üzvlərinin iclasımızda iştirak etməsindən istifadə edərək Şəki şəhərində həlli vacib olan bir məsələni nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm.

2020-ci ilin iyul ayında güclü külək və leysan yağışların yağması nəticəsində şəhərin mərkəzi hissəsi ilə axan Qurcana və Dəyirmanarxı çaylarının 2 kilometr uzunluğunda istinad divarları uçmuşdur. Baş verən bu hadisədən sonra orada mövcud olan 217 nəfər sakinin yaşadığı və birinci mərtəbəsində 2 uşaq bağçasının yerləş-

diyi çoxmənzilli yaşayış binalarının bünövrələrinin altına su sızıb. Bina və ərazidəki obyektlərə sel düşməsi təhlükəsi yaranmışdır. Dəfələrlə şəhər icra hakimiyyəti müvafiq nazirlik və komitələrə müraciət etmişdir. Artıq problemə görə şəhərin mərkəzi hissəsi olan 20 Yanvar küçəsi bir müddət bağlı qalmışdır. Bu da Şəkiyə gələn qonaqlar və yerli sakinlər üçün təhlükə mənbəyinə çevrilmişdir.

Bilirsiniz ki, Şəki qədim tarixi və turizm şəhəridir. Şəhərin tarixi hissəsi YUNESKO-nun qeyri-maddi irs siyahısına daxildir. Onu da qeyd edim ki, şəhərin bu siyahıya daxil edilməsi cənab Prezidentimiz İlham Əliyev və Birinci vitse-prezidentimiz Mehriban xanım Əliyevanın böyük səyi və zəhməti hesabına olmuşdur. Hamıya məlumdur ki, YUNESKO-nun monitoring qrupları mütəmadi olaraq üzv olan şəhərlərə gəlirlər və görülən işlərlə tanış olurlar. Həmin təhlükə yaranan ərazi şəhərin mərkəzi hissəsi olmaqla yanaşı, həm də tarixi hissəni birləşdirir. Dağılmış istinad divarları təhlükə ilə yanaşı, həm də həmin ərazinin görkəminə ciddi xələl gətirir. Müvafiq təşkilatlardan bu məsələlərin tezliklə həll edilməsinə yardımçı olmalarını xahiş edirəm.